

Stenografični zapisnik

četrtje seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 14. oktobra 1904.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton pl. Detela. Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik ekselenca baron Viktor Hein in c. kr. okrajni glavar Viljem Haas. — Vsi članovi razun: knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič. — Zapisnikar: Deželni tajnik: Fran Uršič.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika 3. deželnozbornske seje dne 7. oktobra 1904.
2. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.
3. Priloga 55. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca dr. Šusteršiča in sodrugov glede c. kr. korespondenčnega urada.
4. Dopolnilna volitev štirih članov in štirih namestnikov v prizivno komisijo za osebno dohodnino, dalje treh članov in dveh namestnikov v pridobninsko deželno komisijo in nadomestna volitev enega člana in njegovega namestnika v prizivno komisijo za osebno dohodnino.
5. Priloga 54. Poročilo upravnega odseka glede dovolitve višjih nego 20% priklad za cestne namene (k prilogi 11 l. 1903 in 49 l. 1904).
6. Priloga 56. Poročilo finančnega odseka o računskih sklepih deželnokulturnega zaklada za leta 1900, 1901, 1902 in 1903 in o proračunih deželnokulturnega zaklada za leta 1902, 1903, 1904 in 1905 (priloga 7 l. 1902, priloga 3 l. 1903 in priloge 4, 5, 25 in 36 l. 1904).
7. Priloga 57. Poročilo finančnega odseka o računskih sklepih zaklada prisilne delavnice za l. 1900 (priloga 10 l. 1902), 1901 (priloga 6 l. 1903), 1902 (priloga 8 l. 1904) in 1903 (priloga 27 l. 1904), in o proračunih tega zaklada za l. 1902 in 1903 (priloga 10 l. 1902 in priloga 6 l. 1903).
8. Priloga 58. Poročilo upravnega odseka o prošnji:
 - a) županstva v Podgorici, da se napravi most čez Savo pri Sv. Jakobu;
 - b) županstva v Dobrunjah za uvrstitev Reške občinske ceste med okrajne ceste.
9. Priloga 59. Poročilo upravnega odseka o prošnji:
 - a) županstva v Zelimljah za uravnavo Zelimeljsice;
 - b) podobčine Česnjica za izločitev iz občine Selce pri Škofj. loki;
 - c) o dopisu c. kr. okrajnega sodišča v Črnomlju glede kazenskega postopanja proti nekemu deželnemu poslancu.

Stenographischer Bericht

der vierten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 14. Oktober 1904.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Ebler von Detela. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Erzellenz Viktor Freiherr von Hein und k. k. Bezirkshauptmann Wilhelm Haas. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič. — Schriftführer: Landschafts-Sekretär Franz Uršič.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der 3. Landtags-Sitzung vom 7. Oktober 1904.
2. Mitteilungen des Landtagspräsidenten.
3. Beilage 55. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič und Genossen, betreffend das k. k. Korrespondenzbureau.
4. Ergänzungswahl von vier Mitgliedern und vier Stellvertretern in die Personal-Einkommensteuer-Berufungskommission, ferner von drei Mitgliedern und zwei Stellvertretern in die Erwerbsteuer-Landeskommission und die Ergänzungswahl eines Mitgliedes und dessen Stellvertreters in die Personal-Einkommensteuer-Berufungskommission.
5. Beilage 54. Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Bewilligung von mehr als 20% Umlagen für Straßenzwecke (ad Beilage 11 de 1903 und 49 de 1904).
6. Beilage 56. Bericht des Finanzausschusses über die Rechnungsabschlüsse des Landeskulturfondes der Jahre 1900, 1901, 1902 und 1903 und die Voranschläge des Landeskulturfondes für die Jahre 1902, 1903, 1904 und 1905 (zur Beilage 7 de 1902, Beilage 3 de 1903 und Beilage 4, 5, 25 und 36 de 1904).
7. Beilage 57. Bericht des Finanzausschusses über die Rechnungsabschlüsse des Zwangsarbeitshausfondes der Jahre 1900 (Beilage 10 de 1902), 1901 (Beilage 6 de 1903), 1902 (Beilage 8 de 1904) und 1903 (Beilage 27 de 1904), sowie über die Voranschläge desselben Fondes für die Jahre 1902 und 1903 (Beilage 10 de 1902 und Beilage 6 de 1903).
8. Beilage 58. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition:
 - a) des Gemeindefürstlichen Beamten in Podgoric um Errichtung einer Brücke über die Save bei St. Jakob;
 - b) des Gemeindefürstlichen Beamten in Dobrunje um Einreihung der Refak-Gemeindefürstlichen Straßen.
9. Beilage 59. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition:
 - a) des Gemeindefürstlichen Beamten in Zelimlje um Regulierung des Zelimeljsicabaches;
 - b) der Untergemeinde Česnjica um Ausschcheidung aus der Gemeinde Selzach bei Bischofslack;
 - c) über die Zuschrift des k. k. Bezirksgerichtes in Tschernembl, betreffend die strafgerichtliche Verfolgung eines Landtagsabgeordneten.

10. Priloga 60. Poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Motniku za preložitev klancev na deželni cesti Kamnik-Motnik.
11. Priloga 61. Poročilo upravnega odseka o prošnji občincev v Dvorski vasi za razdelitev lovske najemščine med občine.
12. Priloga 62. Poročilo upravnega odseka o prošnji vaščanov v Zgornji Okoršnici pri Semiču za podaljšanje vodovoda.
13. Priloga 71. Poročilo upravnega odseka o prošnji vaščanov v Kuželju, občina Fara, za zgradbo cestne zveze med Petrinjo in Vozelom.
14. Priloga 72. Poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Krškem za podporo za delno preložitev občinske ceste od Senuš na Ravno.
15. Priloga 63. Poročilo finančnega odseka o računskih sklepih pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za l. 1900, 1901, 1902 in 1903, in o proračunih za l. 1902, 1903, 1904 in 1905 (k prilogi 16 l. 1901, 16 l. 1903, 17, 18, 31 in 39 l. 1904).
16. Priloga 64. Poročilo finančnega odseka o računskih sklepih muzejskega zaklada za l. 1900, 1901, 1902 in 1903, in o proračunih tega zaklada za l. 1902, 1903, 1904 in 1905 (k prilogi 12 l. 1902, 25 l. 1903 in 15, 16, 30 in 46 l. 1904).
17. Priloga 65. Poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželnega posojilnega zaklada za l. 1900 in o proračunu za l. 1902 (k prilogi 6 l. 1901).
18. Priloga 66. Poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželnega posojilnega zaklada za l. 1901 in o proračunu za l. 1903 (k prilogi 4 l. 1902).
19. Priloga 67. Poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželnega posojilnega zaklada za l. 1902 (k prilogi 6 l. 1903).
20. Priloga 68. Poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželnega posojilnega zaklada za l. 1903 (k prilogi 48 l. 1904).
21. Priloga 69. Poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega posojilnega zaklada za l. 1904 (k prilogi 7 l. 1904).
22. Priloga 70. Poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega posojilnega zaklada za l. 1905 (k prilogi 43 l. 1904).
23. Priloga 73. Poročilo finančnega odseka o razširjalni zgradbi domobranske vojašnice (k prilogi 23 l. 1903).

Začetek seje ob 10. uri 25 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 25 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Konstatujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Ko sem zadnjič komaj pričeto sejo moral radi vsega obžalovanja vrednih dogodkov zaključiti, nisem v velikem hrupu, ki je nastal v visoki zbornici, prišel do tega, da bi bil v zmislu § 36. pravnega reda deželnega zbora gospodoma poslancema, katera sta grešila proti spodobnosti v deželnem zboru, izrekel klic k redu.

Iz stenografičnega zapisnika namreč razvidim, da je, ko je gospod poslanec dr. Šusteršič predbacival gospodu poslancu dr. Tavčarju, da je že v zadnji seji operiral z debelo neresnico in da bo še dolgo trajalo, dokler se bo gospod dr. Tavčar navadil govoriti resnico, gospod poslanec dr. Tavčar na to žaljivo očitaje, ne da bi bil zahteval klic k redu, gospoda poslanca dr. Šusteršiča imenoval lažnjivec.

Za ta neparlamentarni izraz izrečem gospodu poslancu dr. Tavčarju klic k redu.

Dalje pa je razvideti iz stenografičnega zapisnika, da je gospod poslanec dr. Šusteršič na to, ne da bi bil počakal, kakor je on zahteval, da jaz pokličem gospoda poslanca dr. Tavčarja k redu, zapustivši svoj sedež stopil pred gospoda poslanca dr. Tavčarja, tolkel ob mizo, metal papir proti gospodu poslancu dr. Tavčarju in klical razžaljive besede: „Lažnjivec! Sram Vas bodi! Vi ste najnesramnejši lažnik!“ — na kar so potem letele razžaljive besede od ene na drugo stran.

To je bilo obžalovanja vredno postopanje, katero moram grajati in obsojati, in zaradi tega moram tudi gospodu poslancu dr. Šusteršiču izreči klic k redu.

Nadejam se, da se v bodoče ne bodo več pripetili slični prizori, ki so gotovo na kvar ugledu in časti deželnega zbora.

Ker je zadnjič tudi na galerijah bil ob času zborovanja nemir in velikanski hrup, moram opozarjati gospode poslušalce na galerijah na § 2. pravnega reda deželnega zbora, namreč da se absolutno nimajo vmešavati v obravnave deželnega zbora, in da bi bil, če se to zopet zgodi, primoran odrediti, da se galerije izprazni. Pri tej priliki moram tudi opozarjati, da to izpraznjenje izvršiti sta poklicana gospoda reditelja deželnega zbora, in moram opomniti, da, ko sta ta dva gospoda zadnjič prišla na galerijo in prosila gospode poslušalce, da zapuste galerijo, so se poslušalci zoperstavili in da se je celo slišalo, da ne gredo stran, če ne pride policija.

To bi bilo vendar obžalovanja vredno in sramotno, če bi se morala še policija klicati, da galerije izprazni in jaz mislim, da mora tudi vsakdo izmed poslušalcev čast občinstva na galeriji varovati, da se pokori pravilniku deželnega zbora in temu, kar reditelja deželnega zbora odredita, tako da ne bo treba klicati policije.

Prosim sedaj gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika 3. deželno-zborske seje dne 7. oktobra 1904.

1. Lesung des Protokolles der 3. Landtagsitzung vom 7. Oktober 1904.

Tajnik Uršič

(bere zapisnik tretje seje v slovenskem jeziku. — liest das Protokoll der dritten Sitzung in slovenischer Sprache).

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Izročene so mi bile interpelacije, in sicer prva gospoda poslanca Hribarja in tovarišev.

Prosim gospoda zapisnikarja, da jo prečita.

Tajnik Uršič

(bere — liest):

„Poslanca Ivana Hribarja
in tovarišev

vprašanje do prevzvišenega gospoda deželnega predsednika.

Kranjski uradni list ‚Laibacher Zeitung‘ objavil je v svojej 231. številki dne 10. t. m. pod naslovom ‚Der viel umstrittene Schuß vom 24. Mai 1904‘ neko oficijozno pojasnilo, iz katerega bi imelo slediti, da so: ta list, potem uradno-korespondenčna pisarna in pa c. kr. ministrski predsednik bili popolnoma upravičeni poročati, oziroma izjavljati, da se je dne 24. maja 1904. je edenkrat ustrelilo v kazinsko kavarno v Ljubljani. To opravičenost izvaja omenjeno pojasnilo iz poročila c. kr. drž. pravdnštva na c. kr. deželno predsedstvo z dne 10. junija t. l., v katerem je rečeno, da ‚auch nach dem gegenwärtigen Stande der Untersuchung grundhaltig wohl nicht gezweifelt werden kann, daß zum mindesten ein Schuß gegen das Kasinocafé abgefeuert wurde‘.

Z navedenim oficijoznim pojasnilom se je doslej še nedokazana trditev, da se je dne 24. maja t. l. v kazinsko kavarno streljalo, uradno zopet ponovila ter dala nemškonnacijonalnim listom povoda, da jo vnovič izrabljajo v svoje, slovenskemu narodu vsekdar sovražne namene.

Iz citovanega pojasnila je pa tudi vidno, da je c. kr. deželno predsedstvo smatralo c. kr. državno pravdnštvo za poklicano oblast — die hiezu berufene Behörde — izrekati sodbo o tem, ali se je v kazinsko kavarno streljalo ali ne.

Glede na vse to, vprašajo podpisani:

1.) Ali smatra Njega Prezvzišenost c. kr. državno pravdnštvo za ono oblast, katera je že v teku preiskave opravičena izrekati sodbo?

2.) Če jo smatra, zakaj se ni, predno je priobčiti dala v začetku imenovano pojasnilo v 231. številki 'Laibacher Zeitung' z dne 10. oktobra t. l., sloveče na izjavi c. kr. državnega pravdnštva z dne 10. junija t. l., vnovič obrnila do te oblasti, da mu o stvari poroča na podlagi sedanjega stanja preiskave?

3.) Če se je pa preiskava ustavila, ali je Njega Prezvzišenost pripravljena poskrbeti, da se deželnemu zboru predlože vsi na to zadevo nanašajoči se sodnijski spisi?

V Ljubljani, 14. oktobra 1904.

Iv. Hribar s. r. Dr. Ivan Tavčar s. r. Ciril Pirc s. r. Fr. Arko s. r. F. Supančič s. r. Grasselli s. r. Dr. Majaron s. r. Dr. Ferjančič s. r. Božič s. r.“

Deželni glavar:

Čast mi je, izročiti to interpelacijo ekscelenci gospodu deželnemu predsedniku.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita drugo interpelacijo!

Tajnik Uršič

(bere — liest):

„Interpelacija

poslanca Demšarja in tovarišev na deželnega predsednika.

Ker se pri trgovini z lesom rabi kljub temu, da je že davno vpeljana nova mera in vaga, še zmiraj v škodo naših posestnikov in trgovcev staro mero (dunajski palec in celo veliki laški palec), vprašamo podpisani:

Ali se hoče deželni predsednik o tem prepričati?

Ali hoče potom političnih oblastij prepovedati to zlorabo stare mere?

Fr. Demšar s. r. Pfeifer s. r. Dr. Šusteršič s. r. Dular s. r. Dr. Krek s. r. Drobnič s. r. Pakiž s. r. Mih. Arko s. r. Jaklič s. r. Pogačnik s. r. Fr. Košak s. r. Povše s. r.

Deželni glavar:

Čast mi je, tudi to interpelacijo izročiti ekscelenci gospodu deželnemu predsedniku.

Deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Prosim besede!

Deželni glavar:

Ekscelenca gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Visoki deželni zbor! Na interpelacijo, ki so jo podali v seji dne 27. septembra t. l. gg. dež. poslanci Franc Demšar in tovariši, si dovoljujem odgovoriti sledeče:

Glede premestitve uradne pisarne je razvideti iz aktov, da je preciziralo c. kr. okrajno glavarstvo v Kranju svoje stališče tako, da spada določitev uradnega sedeža občinske pisarne v samostojno področje občine, da pa vprašanje premestitve uradnega sedeža ne more rešiti občinski predstojnik sam, ampak da ima sklepati o tem po § 30. občinskega reda občinski odbor.

To stališče odgovarja zakonu popolnoma.

Če je torej odredilo c. kr. okrajno glavarstvo na pritožbe zoper premestitev občinske pisarne iz Selce v Češnjico, katera se je izvršila brez dovolitve občinskega odbora, naj se premesti občinska pisarna v Selce nazaj, in je zahtevalo, da naj sklepa o premestitvi občinskega zbora, se kaže tako postopanje okrajnega glavarstva utemeljeno v § 96. občinskega reda in je mogoče videti v tem kršenja občinske avtonomije tem manj, ker je zagovarjalo okrajno glavarstvo s tem ravno pravico občinskega odbora.

V zakonu pa ni bilo utemeljeno, da je pretilo okrajno glavarstvo pri tem z ozirom na § 98. občinskega reda z globami, ker se mora rabiti § 98. občinskega reda le za kršenje dolžnosti v prenešenem delokrogu, tu se pa gre, kakor priznava popolnoma pravilno okrajno glavarstvo samo, za zadevo samostojnega področja.

V tem oziru se izdaje okrajnemu glavarstvu potrebno naročilo.

Glede poročila žandarmerijske postaje v Škofji Loki, da manjka krajevna tabla v Ševljah, je opomniti, da je utemeljeno tako poročanje v službenih predpisih za c. kr. žandarmerijo. Okoliščina, da je bila tabla tedaj, ko se je podalo dotično poročilo, že zopet pribita, se razlaga iz tega, da se je opazilo manjkanje te table dne 20. februarja, poročilo se je pa oddalo, ker ni bilo posebno nujno, okrajnemu glavarstvu šele dne 27. februarja, med tem se je pa bila tabla že popravila.

Poročilo, da se je pogreznil nek kanal, je bilo podano dne 12. julija t. l.; poročati o tem je bila dolžna c. kr. žandarmerija samoumevno.

Žalibog, da je oddalo okrajno glavarstvo to poročilo občinskemu uradu še le dne 12. avgusta.

Iz tega je umevno, da je bil kanal že popravljen, ko je došel razpis okrajnega glavarstva na občino in je bilo poročilo tedaj brez podlage.

Očitanje zoper c. kr. žandarmerijo torej ni utemeljeno, vendar pa porabim to priliko, da naročim okrajnemu glavarstvu v Kranju, naj rešuje taka poročila nujno, ker sicer ne dosežejo svojega namena.

Kar se pa tiče končno grajanega živinskega potnega lista, je bilo to postopanje v zakonu popolnoma utemeljeno, ker spada uradni pečat občine med potrebščine za veljavnost potnih listov.

Kakor pravi interpelacija, je rekel baje o tej priliki c. kr. žandarm: „Vaš župan ne zna potnega lista

napraviti, pa še celo deželni poslanec je!“ Kakor pa pravi zaslišana stranka, Jakob Šolar, je rekel baje žandarm: „Kakšnega župana pa imate, ki ne zna pravilno napraviti potnih listov!“

Da bi se bilo pri tem govorilo o mandatu gospoda poslanca Demšarja za deželni zbor, se torej ne da dokazati. Glede besed, katere navaja stranka, je pa postopalo c. kr. žandarmerijsko poveljstvo že uradno.

Kar se pa končno tiče v interpelaciji omenjenega pismenega poročila o grajanem potnem listu, čuti se gospod poslanec Demšar žaljenega, ker se je dodalo njegovemu pismenemu imenu tudi hišno (domače) ime.

Poizvedbe so pokazale, da se dodaja navadno tudi glede drugih občinskih funkcionarjev v poročilih pismenemu imenu tudi domače, t. j. hišno ime. Za to ni mogoče misliti tudi v tem slučaju na žaljiv namen, če tudi pristavek hišnega imena za identifikacijo ni bil potreben.

Ker pa pristojna po narodni navadi posestniku posestva hišno ime brez dostavljenega krstnega imena, se naroča tudi v tem oziru primerno.

Na interpelacijo gospoda poslanca Hribarja in tovarišev si usojam takoj odgovoriti.

Na prvo vprašanje (bere — liest):

„Ali smatra Njega Prezvzišenost c. kr. državno pravdnštvo za ono oblast, katera je že v teku preiskave opravičena izrekatí obsodbo?“ — na to vprašanje odgovorim, da sodbo, to je razsodbo izdati drž. pravdnštvo ni poklicano, ampak neko izjavo oddati, za to jaz smatram državno pravdnštvo za poklicano oblast v takih slučajih. Deželna vlada je v marsikaterem oziru prisiljena se ravnati po izreku izvedencev. Zato ima politična uprava svoje lastne izvedence, na primer državne zdravnike, živinozdravnike, inženirje i. t. d. Tukaj se pa gre za neko stvar, ki ne spada pod področje politične uprave, ampak je sodnijska stvar. V tem oziru, kadar se gre za take stvari, se obrne deželna vlada na onega strokovnjaka, ki je v položaju neko izjavo oddati, katera je potem merodajna za postopanje vlade. To se je tudi zgodilo v prvem slučaju, in sicer ko se je prva interpelacija vložila od dr. Derschatta v državnem zboru. Takrat se je obrnila deželna vlada na državno pravdnštvo in to je izreklo svoje mnenje, pa to ni sodba, da se da dokazati le en streljaj. Ta izjava državnega pravdnštva je bila podlaga za deželno vlado, da se je popravljalo dotično poročilo v časopisih po odgovoru ministrskega predsednika v tem zmislu, da se je le enkrat streljalo pri tej žalostni aferi. Ko je bila druga interpelacija vložena, je deželna vlada zopet poskušala podlago dobiti, ali se mora kaj popraviti v časopisih ali se ne mora. Na drugo vprašanje je zopet državno pravdnštvo odgovorilo to, kar se je pisalo v časopisu „Laibacher Zeitung“. To je bila podlaga za postopanje deželne vlade. V tem času se pa ta izjava ali to mnenje državnega pravdnštva ni obelodanilo v časopisu, ker se je mislilo, da je najboljšje, ako se ta stvar v miru pusti, pa ne da se preveč v časopisju govori in piše. Celó leto sem čakal in sem vendar mislil, da bo enkrat ta stvar končana in da ne

bom prisiljen obelodaniti to izjavo c. kr. državnega pravdnštva v časopisu, ampak miru ni bilo. Miru ni bilo v državnem, v deželnem zboru, v časopisih in tudi slednjič v občinskem odboru ljubljanskem se je vedno in vedno govorilo in pisalo o tej stvari in nakopičilo se je obrekovanje na obrekovanje proti meni. No, enkrat moram proti temu se braniti in moram stališče razjasniti v javnosti, kakšno podlago ima ali kakšne podlage nima deželna vlada, da popravi tisto poročilo o takozvani kazinski aferi. Zategadelj sem v zadnji seji se oglasil k besedi, ker jaz sem hotel v tej visoki zbornici celo stvar razložiti. No, konec seje je prišel prehitro in nisem dobil besede in zato ni preostajalo drugega, nego v časopisu to stališče razlagati.

Drugo vprašanje (bere — liest):

„Če jo smatra, zakaj se ni, predno je priobčiti dala v začetku imenovano pojasnilo v 231. številki ‚Laibacher Zeitung‘ z dne 10. oktobra t. l., sloneče na izjavi c. kr. državnega pravdnštva z dne 10. junija t. l., vnovič obrnila do te oblasti, da mu o stvari poroča na podlagi sedanjega stanja preiskave?“ — Drugo vprašanje gre na to, zakaj se jaz nisem še enkrat obrnil do državnega pravdnštva. Zato ne, ker je bila izjava državnega pravdnštva z dne 28. junija tako precizna, da jaz nimam nobenega vzroka, priti do misli, da je državno pravdnštvo spremenilo svoje prepričanje ali svoje mnenje. Ako takošna oblast, kakor c. kr. državno pravdnštvo, v takošnem važnem slučaju enkrat izreka svoje mnenje, jaz ne zamorem misliti, da bode to mnenje, to izjavo spremenila, ker za to vzrokov ni. Takošno prepričanje se ne spreminja, kakor suknja vsak dan. Zategadelj jaz mislim, da ni bilo treba se vnovič obrniti do c. kr. državnega pravdnštva.

Na tretje vprašanje moram odgovoriti sledeče:

Jaz moram najprej konstatovati, da ta stvar spada ne pod področje deželne vlade, ali se bodo vsi spisi iz te preiskave izročili dotičnemu odseku. Te stvari zopet ima razsoditi državno pravdnštvo, ali kakor jaz mislim celo, ministerstvo. Jaz pa moram le želei, da se vsi tisti spisi izroče tudi odboru, kateremu bode te vi, častiti gospodje, izročili ta predlog, kate-rega imamo sedaj v debati. Jaz želim to, ker meni se zdi to je edina pot, na kateri je mogoče, da se stvar popolnoma objektivno razloži, popolnoma objektivno razsoja, razsoja v tem zmislu, da bo dotični odbor visoki zbornici poročal na podlagi vseh spisov in da bo potem javno mnenje, obširna javnost si sama na podlagi izjave izvedencev in na podlagi izjav prič svoje prepričanje napravila. Potem pa bode enkrat celí tej stvari, ki je tako obžalovanja vredna, konec, in tudi jaz nič drugega ne želim, to je gotovo, nego da pride resnica na dan.

Poslanec Hribar:

Prosim besede.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

V zmislu opravilnika deželnega zbora predlagam, da bi se o odgovoru na interpelacijo vršila takoj sedaj debata.

Deželni glavar:

Če visoka zbornica to sklene, se sme po opravljenem redu o odgovoru na interpelacijo pričeti razprava.

Prosim torej gospode poslance, ki so za to, da se o odgovoru na interpelacijo vrši razprava, da izvolijo vstati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je ostal v manjšini.

Izročene so bile potom deželnega odbora sledeče prošnje, in sicer se izročajo finančnemu odseku:

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani prosi 3000 K podpore za leto 1904.

Slovensko planinsko društvo v Ljubljani prosi denarne podpore.

Gymnasialdirektion in Gottschee bittet um Bewilligung einer Geldunterstützung für arme Studierende.

Die Vorstehung der Studentenküche in Gottschee bittet um Bewilligung einer Geldunterstützung für arme Studierende.

Posestniki v Dolenji vasi, občine Selce, prosijo prispevka za regulacijo Sore.

Freyer Anna, Musealkustos-Waise in Laibach, bittet um den Fortgenuß der Gnadengabe.

Turk Alojzija, učiteljska sirota v Novemestu, prosi za dovolitev miloščine.

Praprotnik Marija, učiteljska sirota v Ljubljani, prosi za podaljšanje miloščine.

Hočevar Karolina, učiteljska vdova v Ljubljani, prosi za podaljšanje miloščine.

Županstvo v Krašnji prosi podpore za pogorele vasi Koreno.

K. k. Landesregierung in Laibach ersucht um Bewilligung eines Landesbeitrages zu den Kosten der Aufforstung der K. Mayerschen Hutweiden am Nanos.

Upravnemu odseku pa se izroča prošnja:

„Der Ortsvermögensverwaltungsausschuß in Kukendorf bittet um Herstellung einer Straße von Margern via Kukendorf bis Strug.“

Od c. kr. deželne vlade je prišel dopis glede dovolitve izvanrednega deželnega prispevka za pogozdovanje nekega pašnika na Nanosu, ki je lastnina Karola Mayerja.

Ker deželni odbor ne more stvari v svojem področju rešiti, predlagam, da se stvar izroči finančnemu odseku.

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Zadeva se torej izroči finančnemu odseku.

Dalje je prišel dopis od c. kr. deželnega sodišča v Ljubljani, v katerem isto prosi, naj se deželni odbor izreče, ako se sme sodnijsko zasledovati gospod poslanec Franc Jaklič glede enega v „Slovencu“ objavljenega članka ali poziva.

Predlagam, ker je ustavni odsek že konstituiran, da se ta dopis izroči ustavnemu odseku.

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ni ugovora, se bo tako zgodilo.

Točka:

3. Priloga 55. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslance dr. Šusteršiča in sodrugov gledé c. kr. korespondenčnega urada.

3. Beilage 55. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič und Genossen, betreffend das k. k. Korrespondenzbureau.

Gospod predlagatelj dr. Šusteršič ima besedo v utemeljevanje predloga oziroma nadaljevanje utemeljevanja.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Nadaljujem pri oni točki, pri kateri sem bil v zadnji seji prekinjen.

Moja dolžnost je, da zavračam vsako sumničenje zoper katoliško-narodno stranko in osobito pa tako kruto sumničenje, kakor je bilo izgovorjeno, namreč, kakor da bi se bila katoliško-narodna stranka veselila tistega izgreda pred ljubljanskim južnim kolodvorom, kakor da bi se bila veselila, da je kadet Malitsch bil pobit.

Povdarjam kratko, da to res ni, ker poslanec gospod tovariš Pogačnik, kateremu se je predbacivalo, da je bil nekaj sličnega izjavil, prereka z vso odločnostjo, da bi bil kedaj kako izjavo storil, ki bi se mogla v tem zmislu tolmačiti. Mi verjamemo gospodu poslancu Pogačniku, ki ni samo poštenjak v obče, ampak razun tega tudi oficir, ki dobro ve, kaj velja beseda, katero izgovori, da mora za njo stati, ako potrebno, s celo svojo osebnostjo in ne more bežati za nobeno imuniteto! Je pa tudi, gospoda moja, čudno, da je glasilo, katero nosi podpis gospoda kolege dr. Tavčarja, da je to glasilo, ki je sicer o predzadnji seji podalo jako obširno poročilo in ki je omenilo tudi govor gospoda poslance Pogačnika, da je to glasilo previdno izpustilo dotično izjavo tovariša gospoda Pogačnika v predzadnji seji in o njej ni črhnilo niti besede, da je torej zamolčalo svojemu občinstvu, da je gospod poslanec Pogačnik z vso odločnostjo pred visoko zbornico zanikal izjavo, ki mu je bila položena v usta.

Sicer pa konstatujem tukaj — in to potrdijo vsi moji kolegi —, da o tej zadevi, o zadevi tistih izgredov pred ljubljanskim kolodvorom, ni bilo v katoliško-narodni stranki in ni bilo med posameznimi poslanci katoliško-narodne stranke nobenega govora, nobenega stika, in osobito ne z gospodom poslancem Pogačnikom, do tistega hipa, ko je na predvečer sestanka deželnega zbora v naše vseh veliko začudenje „Slovenski Narod“ prinesel notico, v kateri navaja, kaj da baje namerava katoliško-narodna stranka. Mi smo bili jako presenečeni, ko smo čitali v „Slovenskem Narodu“ o namenih, katere smo baje imeli — presenečeni vsi od prvega do zadnjega.

Toliko o tej točki. Prehajam k drugi točki, na katero moram še tudi odgovoriti, ker je s to stvarjo v zvezi.

Narodno-napredna stranka glasovala je zoper nujnost predloga v predzadnji seji in povdarjal sem že zadnjič, da je s tem odvezla predlogu tisto praktično ost, katero je ta predlog imel. Zagovarjalo se je pa potem to postopanje častite narodno-napredne stranke zopet v od častitega gospoda dr. Tavčarja podpisanem glasilu s tem, da je dr. Šusteršič glede c. kr. korespondenčnega urada stavil v lanskem zasedanju deželnega zbora do pike enak predlog, kakor v letošnjem zasedanju, in da so lani gospodje narodno-napredni poslanci glasovali za nujnost. To se je predložilo narodno-napredni slovenski javnosti v glasilu te stranke. Istina je, gospoda moja, da sem vložil jaz, odnosno je vložila naša stranka v lanskem zasedanju, in sicer v seji dne 22. septembra 1903, nujni predlog glede korespondenčnega urada, ki je imel v glavnih potezah isto vsebino, kakor letošnji predlog. Ni pa res, da bi bila narodno-napredna stranka glasovala za nujnost tega predloga. Res pa je marveč, da je narodno-napredna stranka po svojem načelniku gospodu poslancu dr. Tavčarju v seji dne 6. oktobra 1903 v hipu, ko je imel ta predlog glede c. kr. korespondenčnega urada priti kmalu na vrsto, izjavila, da načeloma glasuje zoper nujnost vseh nujnih predlogov, ki so od nas bili vloženi; in tukaj imam, gospoda moja, stenografični zapisnik z dne 6. oktobra 1903, kjer čitam iz dotične izjave gospoda poslanca dr. Tavčarja mej drugim (bere — liest):

„Zategadelj, ker nečemo podpirati obstrukcijskih namenov katoliško-narodnih poslancev, izjavljamo, da niti pri enem predlogu ne bomo glasovali za nujnost, in naj je vsebina tega ali onega predloga še tako simpatična.“

Na to stoji v stenografičnem zapisniku (bere — liest):

„Poslanec dr. Šusteršič: — Abg. Dr. Šusteršič: „Aha, sedaj ste pa iz zadrege ven!“ — Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Korrespondenzbureau!“

Gospoda, to je resnica, ki je tukaj zabeležena v stenografičnih zapisnikih deželnega zbora in to sem hotel tudi konstatovati.

Sedaj pa prihajam k drugemu gospodu govorniku predzadnje seje, gospodu poslancu Hribarju. Odkrito moram priznati, da se mi je v predzadnji seji visoke zbornice gospod poslanec Hribar prvokrat v mojem življenju smilil (Veselost — Heiterkeit). On, inkarnacija slovenske narodne misli, ta gromeči Jupiter, ki je iz Olimpa vseslovanskih idealov nekdam metal svoje smrtonosne strele (Živahna veselost — Lebhaftes Heiterkeit) med vrste vseh sovražnikov slovsanske misli, onemogel, vkljen v spono trenutne parlamentarne konstelacije v tej visokej zbornici (Ponovljena veselost na levi. — Erneute Heiterkeit links.), — gospoda moja, to je prizor, ki mora kamen omehčati in jaz nimam kamna v svojih prsih (Veselost — Heiterkeit).

Zapustimo, gospoda moja, te žalostne razvaline slovsanskega Jeruzalema in podajmo se tja, kjer klije in krepko poganja naravna življenska sila, če tudi

sil, ki nam ni prijazna, temveč sila, ki je sovražna našemu narodu in naši domovini — prehajajmo k ekscelenci baronu Heinu (Živahna veselost na levi in na galeriji — Lebhaftes Heiterkeit links und auf der Galerie).

Pričel je ekscelenca baron Hein svoj govor v predzadnji seji s tem, da je trdil, da ga veseli, da se ta stvar enkrat razpravlja. Ali že danes nam je povedal, da ga to čisto nič ne veseli (Veselost — Heiterkeit) in da to obžaluje, in ravno tisto je tudi povedal že pred par dnevi v svojem glasilu, v uradni „Laibacher Zeitung“. Torej to njegovo veselje ni bilo tako iskreno, kakor je iskrena njegova antipatija zoper deželo, v kateri ima delovati, in zoper narod, ki je v marsikaterem oziru izroč en njegovi skrbi (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links). Vendar je bil ekscelenca gospod baron Hein zadnjič nekoliko boljši, kot danes, in že sem mislil, da se je začel boljšati; kajti, ko je začel govoriti o tistem dozdevnem strehu pred kazino, je rekel besede: „die angeblichen Revolverschüsse“, potem pa pristavil „oder wirklichen Revolverschüsse“. Tedaj zadnjič je bil že malo v dvomu, ali vsaj izrazil je dvom o tem, ali se je res lansko leto v kazino streljalo ali ne! Gospoda moja, ta dvom bi bil še malo zadoščenje, toda med tem časom je hitel, tudi še to malo zadoščenje snesti, preklicati, in danes stojimo pri tej stvari pred dejstvom, katero je konstatovala tudi interpelacija gospoda poslanca Hribarja in tovarišev, pred dejstvom, gospoda moja, da je ekscelenca baron Hein z vso vladno avtoriteto ponavljal svojo trditev, da se je streljalo pred ljubljansko kazino. In, gospoda moja, na to je treba dati odgovor.

Ekscelenca gospod baron Hein je v svoji izjavi v „Laibacher Zeitung“ skliceval se na dve izjavi državnega pravdnika, na izjavo z dne 30. maja 1903 in na izjavo z dne 8. junija 1903, kateri izjavi gospoda državnega pravdnika soglašata v tem, da po mnenju državnega pravdnika ni nobenega dvoma, da se je ustrelilo pred ljubljansko kazino pri označeni priliki.

Gospoda moja, kakošno vrednost ima taka izjava državnega pravdnika? Konstatiram, da izjava državnega pravdnika nima v takih stvareh niti toliko vrednosti, kakor izjava kake privatne osebe, katera se je iz sodnih spisov informirala in katera je prišla do zaključka na eno ali drugo stran. To bom dokazal, ne da bi se dotaknil časti gospoda državnega pravdnika ljubljanskega.

Gospoda moja, gospod baron Hein si je izumil ad hoc neko čudno teorijo. On pravi: ja, vlada, če se hoče informirati o kaki stvari, ima svoje izvedence na razpolago, ona ima svoje tehnikarje, ima svoje zdravnike, ima svoje živinske zdravnike (Veselost — Heiterkeit), ima končno tudi kakega konjederca (Živahna veselost — Lebhaftes Heiterkeit) i. t. d. in — meni gospod baron Hein, to je smisel njegovega govora — ravnotako, kakor konjederec v kaki drugi stvari, je pa v tej stvari za nas merodajen izvedenec državni pravdnik (Veselost — Heiterkeit). Oprostite gospoda moja, in oprostite ekscelenca gospod baron Hein, — državni pravdnik, kakor sem že poprej povdarjal, je veliko manj izvedenec v tej stvari, kakor

vsak drugi. Kaj je pa naloga državnega pravdnika? Naloga državnega pravdnika je tožiti, naloga državnega pravdnika je sestavljati obtožnice, iskati hudodelstva in druge pregreške zoper naše postave, in ko jih je po svojem prepričanju našel, ž njimi stopiti pred sodišče. Ta naloga državnega pravdnika prinese sama po sebi, da je vsak državni pravdnik brez izjeme — jaz vsaj še nobenega drugačnega nisem našel — črnogled in da mnogokrat državni pravdnik vidi hudodelstvo tam, kjer ga drug človek ne vidi, in zato za nas mnenje državnega pravdnika čisto nič ni merodajno, ampak merodajno je le toliko, da je državnemu pravdniku prosto, tožiti, ako hoče tožiti, ampak razsoditi ima pa sodišče in, gospoda moja, vzemimo le statistiko razsodb in nebrojne slučaje bomo našli, v katerih je državni pravdnik s svojo obtožbo propadel in je bil obtoženec oproščen, ker je sodišče bilo popolnoma drugega mnenja, kakor državni pravdnik. Državni pravdnik torej je jako enostranska, pristranska oseba, in on je zadnji, na katerega adresu bi se smela vlada obrniti, ako hoče imeti res objektivno sodbo, ako hoče res objektivno sliko dobiti o celi stvari. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“)

Jaz mislim, gospoda moja, da je s tem izjava državnega pravdnika in vrednost izjave državnega pravdnika sama po sebi odpravljena, toda upam se trditi, da je baš v tem slučaju državni pravdnik ravnotako kakor deželna vlada in kakor tudi osrednja vlada, da so vsi ti skupaj postopali na tak način, ki je popolnoma nedopusten in ki se na noben način ne sme objektivno imenovati.

To bom, gospoda moja, dokazal.

Prvič imamo dokaz o tem že v izjavi uradne „Laibacher Zeitung“. Tukaj se vidi, da je državni pravdnik predložil deželni vladi samo 14 zapisnikov prič; gospoda moja, on je predložil deželni vladi samo zapisnike s tistimi pričami, ki so trdile, da so slišale strel, vseh drugih 100 zapisnikov je pa zamolčal! (Klici na levi: — Rufe links: „Čujte!“) To je škandalozno postopanje. Če že misli, če že hoče državni pravdnik izjavo oddati, potem naj skrbi za to, da se sliši zvoniti oba zvona, in ako je predložil zapisnike 14 prič, ki trdijo, da se je streljalo, potem naj bi bil predložil tudi prepise zapisnikov vseh tistih 100 prič, ki so potrdile, da se ni streljalo pred ljubljansko kazino. (Živahno odobravanje, poskanje in klici na levi in na galeriji: — Lebhafter Beifall, Händeklatschen und Rufe links und auf der Galerie: „Zivijo dr. Šustersič!“ — Deželni glavar pozvoni. — Landeshauptmann gibt das Glockenzeichen.) To, gospoda moja, to bi bilo objektivno, to bi bilo pravično in to bi bilo pošteno! In potem bi bila dolžnost visoke deželne vlade, ne kar zanašati se na izjavo enega samega moža, državnega pravdnika Trenza, ampak dolžnost deželne vlade in osrednje vlade bi bila v tem slučaju, študirati ves akt — vsaj imajo dosti gospodov pri deželni vladi na razpolago, da lahko svoj nos malo v akte vtaknejo (Živahna veselost na levi in na galeriji — Lebhaftes Heiterkeit links und auf der Galerie).

Torej natančno preštudirati in od vseh strani presoditi slučaj in potem šele sodbo izreči, to bi bila dolžnost deželne vlade, ne pa sklicevati se na po naravi popolnoma pristransko izjavo državnega pravdnika gospoda Trenza. (Živahno odobravanje na levi in na galeriji. — Lebhafter Beifall links und auf der Galerie.)

Gospoda moja, kakor je tudi že v uradni „Laibacher Zeitung“ povedano, sem jaz, odnosno je Slovanska zveza v tej zadevi dne 5. junija 1903 v seji državnega zbora vložila interpelacijo. Ker to služi k utemeljevanju mojega predloga, si bodem dovolil z dovoljenjem gospoda predsednika prečitati to interpelacijo (bere — liest):

«Interpellation des Abgeordneten Doktor Šustersič und Genossen an Seine Excellenz den Herrn Ministerpräsidenten.

Die bedauerlichen Exzesse einiger unreifer und ausgelassener Buben vor dem Laibacher Kasino in der Nacht des 24. Mai d. J. haben zur Verbreitung übertriebener und direkt falscher Nachrichten über den Charakter dieser Exzesse Anlaß gegeben.

An der Verbreitung dieser falschen Nachrichten beteiligte sich insbesondere das k. k. Telegraphen-Korrespondenzbureau, ja gerade dieses war es, welches der großen Öffentlichkeit ein ganz falsches und entstelltes Bild über jene bedauerlichen Vorkommnisse vermittelte.

Die Sache wurde so dargestellt, als ob eine bedeutende Volksmenge vor dem Kasino ihrem «Deutschenhaffe» Ausdrück gegeben hätte.

Zur Illustrierung wurde berichtet, es seien aus der erzehrenden Menge durch das Fenster in das mit Gästen gefüllte Kasinocafé zwei Revolvergeschüsse abgefeuert worden.

Wahr ist jedoch folgendes:

1.) Wurden die Exzesse überhaupt nur von einigen halbwüchsigen Burschen verübt und hat sich kein halbwegs ernst zu nehmender Mensch daran beteiligt.

2.) Ist erwiesen, daß kein Revolvergeschuß vor dem Kasino abgefeuert wurde. Die Revolvergeschüsse, welche das k. k. Korrespondenzbureau mit geschäftiger Eile in die weite Welt hinaustelegraphierte, waren eine bare Erfindung.

Durch die entstellten, übertriebenen und direkt falschen Nachrichten des k. k. Korrespondenzbureaus wurde aber die öffentliche Meinung über die Verhältnisse in Laibach irreführt und der Anschein erregt, als ob die deutschen Bürger Laibachs ihres Lebens nicht sicher wären vor der erzeßiven Betätigung eines nationalen Hasses seitens eines erklecklichen Teiles der slovenischen Bevölkerung.

Es liegt auf der Hand, daß diese vom k. k. Korrespondenzbureau verbreiteten Nachrichten eine schwere Beleidigung der slovenischen Bevölkerung der Stadt Laibach involvieren, und diese ist nicht gewillt, sich etwas derartiges ruhig gefallen zu lassen.

Die Hauptschuld an der Verbreitung der falschen Nachrichten durch das k. k. Korrespondenzbureau trifft unzweifelhaft das k. k. Landespräsidium in Laibach, von welchem das genannte Bureau die einschlägigen Informationen erhielt, welche aufgelegt falsch waren.

Während anderwärts die k. k. Behörden stets bemüht sind, vorkommendenfalls mit Hilfe des offiziellen Korrespondenzbureaus Übertreibungen und Entstellungen entgegenzu-

treten und Unwahrheiten zu berichtigen, ist es nicht das erstemal, daß der k. k. Landespräsident von Krain, Baron Hein, im Wege des k. k. Telegraphen-Korrespondenzbureaus übertriebene, entstellte und direkt falsche Nachrichten verbreitet, um unter amtlicher Autorität falsche Ansichten über die Verhältnisse in Krain zu verbreiten.

Die Bevölkerung von Laibach, welche von allem Anfang an die bedauerlichen Kasinoexzesse auf das schärfste verurteilt hat, ist begreiflicherweise empört über ein solches Verhalten des Landespräsidentiums, welches das Ansehen der Stadt auf das schwerste schädigt, um so mehr, als die Aufforderung der slovenischen Presse, die falschen Nachrichten durch das k. k. Korrespondenzbureau selbst unverweilt zu berichtigen, seitens des Landespräsidentiums in der «Laibacher Zeitung» mit leeren Ausflüchten beantwortet wurde.

Durch die erwähnten falschen, offiziellen Nachrichten wurden selbst die Justizbehörden und der Herr Ministerpräsident selbst in höchst unangenehmer Weise irreführt.

Die Justizbehörde nahm wegen der angeblichen Revolvererschüsse Verhaftungen vor, von denen eine — die des Typographen Kranjc — durch eine Woche aufrechterhalten wurde. Schließlich stellte sich heraus, daß Kranjc sich überhaupt an den Exzessen nicht beteiligt hatte. Bei dem gerichtlichen Augenscheine unter Zuziehung von Sachverständigen wurde aber unzweifelhaft festgestellt, daß vor dem Kasino überhaupt nicht geschossen worden ist. Diese Feststellung ist außerdem erhärtet durch eine ganze Reihe von unbedingt vertrauenswürdigen Zeugen.

Wer leistet den wegen der erfundenen Revolvererschüsse verhaftet Gewesenen Ersatz für die Schädigung ihrer Ehre und Freiheit?

Und der Herr Ministerpräsident selbst wurde ein Opfer jener falschen, offiziellen Nachricht, indem er in seiner die kroatische Frage betreffenden Rede in der Sitzung des hohen Hauses vom 26. Mai d. J. mit erhobener Stimme auf die Revolvererschüsse hingewiesen hat, welche angeblich vor dem Laibacher Kasino gefallen waren. Wohl selten ist noch ein Chef der Regierung durch die offizielle Berichterstattung in einer so groben Weise irreführt worden. Das berührt aber gar sehr die Allgemeinheit, denn die Öffentlichkeit wurde gerade durch jene Rede des Herrn Ministerpräsidenten in ihrem falschen Glauben an jene Revolvererschüsse bestärkt. Wer konnte noch daran zweifeln, da die Nachricht durch den ersten Beamten des Staates, den Chef der Regierung, in offener Parlaments-sitzung offiziell bestätigt wurde?

Und bis heute ist von offizieller Seite nichts geschehen, um jene falschen Nachrichten und Behauptungen richtigzustellen.

Heute noch wird die große Öffentlichkeit offiziell in dem falschen Glauben belassen, welcher durch die unwahren Nachrichten des k. k. Korrespondenzbureaus erregt worden war.

Und die Hauptschuld daran trifft wieder nur den Landespräsidenten Baron Hein, welcher es geflissentlich, allen Aufforderungen zum Troze, unterläßt, berichtigende Informationen an die kompetenten Stellen, insbesonders an das k. k. Telegraphen-Korrespondenzbureau, gelangen zu lassen.

Könnte man bei Verbreitung der ursprünglichen Nachrichten noch einen, wenn auch durch unglaubliche Fahr-

lässigkeit selbstverschuldeten Irrtum annehmen, so kann man jetzt nur noch auf eine mit Böswilligkeit gleichbedeutende Halsstarrigkeit und Arroganz schließen, welche sich die Bevölkerung der Stadt Laibach auf keinen Fall gefallen zu lassen braucht.

Unter solchen Umständen ist es unbedingte Pflicht der k. k. Zentralregierung, energisch und rücksichtslos einzuschreiten, die Wahrheit rücksichtslos anzuerkennen und durch das k. k. Korrespondenzbureau der großen Öffentlichkeit bekanntzugeben, endlich gegen die Verbreiter der beunruhigenden falschen Nachrichten die geeigneten Maßregeln zu ergreifen.

Die Gefertigten beehren sich daher, an Seine Exzellenz den Herrn Ministerpräsidenten die dringende Anfrage zu richten:

«Erkennt es Seine Exzellenz als seine Pflicht an, gegenüber der geschilderten offiziellen Täuschung der Öffentlichkeit energisch einzuschreiten und der Wahrheit rücksichtslos die Ehre zu geben? Will Seine Exzellenz dem hohen Hause über die diesbezüglichen Schritte Bericht erstatten?»

To je bilo dne 5. junija 1903 v državnem zboru. Naravno, da je bila interpelacija takrat, ko je bilo še splošno razburjenje, štilizirana bolj ostro, kakor bi jo štiliziral danes; saj sem tudi zadnjič izrečno konstatoval pri utemeljevanju nujnosti predloga, da ne prekam, da bi deželni predsednik ne bil takrat, prvič ko je dal vest v svet, v zmoti in da ne bi bil takrat postopal bona fide, četudi prenagljeno, kar bi se pa od strani deželne vlade tudi ne smelo zgoditi, kajti predno se taka vest da v svet, je treba, da se natančno dožene, ali je resnična.

Gospoda moja — kaj se je pa zgodilo s to mojo interpelacijo?

V tistih časih sem še imel priliko prihajati v ministerstvo in zasledoval sem, kaj hoče vlada, kaj namerava osrednja vlada s to interpelacijo napraviti, in izsledil sem, gospoda moja, da so imeli v ministerstvu predložene zopet samo tiste zapisnike s tistimi pričami, ki so trdile, da so slišale, da se je streljalo, in nobenih drugih zapisnikov. (Klic: na levi: — Rufe links: „Čujmo!“)

Tako, gospoda moja, in na tej podlagi se je hotelo odgovoriti na mojo interpelacijo v državnem zboru. No, gospoda moja, občeznano je, da imam navado, dajati krepak izraz svojim nazorom, in tak izraz sem jim tudi dal neposredno v ministerstvu, in potem so vendar še druge zapisnike zahtevali, vsaj rekli so mi, da jih bodo zahtevali, odnosno da bodo zahtevali ves akt in potem, ko so dobili ves akt — in gotovo so ga dobili, če so ga zahtevali, kar verjamem, ker ne mislim, da bi se bili zlagali — potem pa nisoma mojo interpelacijo nič odgovorili (Živahna veselost na levi in na galeriji — Lebhafter Heiterkeit links und auf der Galerie). Potem ni bilo nobenega odgovora od osrednje vlade, ampak šele sedaj smo dobili odgovor od ekscelence barona Heina v uradni „Laibacher Zeitung“. Jaz ne vem, če je ekscelence gospod deželni predsednik prečital ves akt. Njemu na čast moram smatrati, da ga do danes še ni prečital. Če ga pa ni prečital, to moram reči, gospoda

moja, če ga ni prečital, potem je to nečuvena malomarnost deželnega predsednika, če ga pa je prečital, potem pa moram jaz besedo, katero sem zadnjič spregovoril, da smatram, da se je, četudi malomarno, pa vendar postopalo bona fide, potem moram to besedo danes nazaj vzeti, kajti kdor prečita ves ta akt, vse spise, vse zaslišbe prič, kdor to prečita in če je res objektivni mož, da ni pristranski, mora priti do tistega zaključka, do katerega sem prišel jaz, namreč da se pred ljubljansko kazino ni streljalo. Jaz, gospoda moja, sem to zadnjič obširno utemeljeval in nepotrebno bi bilo, ako bi danes vse tisto ponavljal, kar sem zadnjič povedal; ali gospoda moja, podati moram pa vendar nekak kratek resumé.

Kakor se je povdarjalo in izjavlja tudi deželna vlada v uradni „Laibacher Zeitung“ je 14 prič slišalo strel. Razun tega vseh teh 14 prič trdi, da se je streljalo od tretjega kostanja; to je edini mogoči prostor in to potrjuje tudi izvedenci, ki so bili zaslišani in ki so se izjavili, da če bi se bilo streljalo in če bi tista luknja v šipi bila od tega strela, da bi se bilo moglo ustreliti le od tretjega kostanja sem. Torej dognana je natančno, z geometrično natančnostjo tista točka, na kateri je dozdevni strelec stal in od katere ga je 14 prič slišalo ustreliti — ena priča še celo trdi, da je videla, ko se je zablskalo — gospoda moja, sedaj pa prosim sledeče momente upoštevati.

Prvič tam, na lici mesta ni bil samo tisti, ki je streljal, če se je sploh streljalo, in ne samo tistih 14 prič, ki trdijo, da se je od tam ustrelilo, ampak okoli in okoli je stalo na stotine ljudstva in ravno okolu tistega drevesa, neposredno poleg dozdevnega strelca, je stalo več oseb, in uradne osebe, policaji so tudi tam stali, ki so gledali proti tistemu kraju, odkoder se je baje streljalo, ker so odvrčali ljudstvo od kazine proti drevesom — torej ogromna množica ljudstva je stala okolu tega človeka, ki je baje tam streljal. Izvršila se je velikanska sodnijska preiskava in akoravno je okoli dozdevnega strelca bilo kakih 500 do 600 ljudi, je bilo vendar popolnoma nemogoče tega človeka najti! Za pametnega človeka čisto naraven sklep, da ga bilo ni (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Policaji ga niso videli!“). Osobito uradni organi, ki so imeli paziti na red, z vso odločnostjo potrjujejo, da strela ni bilo.

Ali sedaj preidem do objektivnih momentov. Gospoda moja! Trdilo se je odločno, da luknja v šipi je od strela in drugič, da je luknja v steni vis à vis okna tudi od strela. Dobro. Sedaj pa, gospoda moja, je dognano po izvedencih, z absolutno sigurnostjo dognano, da strel v šipo napravi drugačno podobo, kakor jo kaže tista luknja, o kateri se trdi, da je od strela. Tega ne zvrne noben državni pravdnik, ne zvrnejo vsi državni pravdniki celega sveta, ker to stoji črno na belem v zapisniku in fotografije so tudi v aktu.

Drugič, če se strelja z nabasano puško (Klic na levi: — Ruf links: „Z revolverjem!“), torej z nabasanim samokresom v kak lokal, potem se mora kroglja nahajati kje v tistem lokalu. Če v človeka streljam, se mora kroglja v človeku nahajati, razun če se kaže, da je šla skozi, ampak drugače mora biti v životu. Torej če se je v kazino streljalo in je kroglja pre-

drila šipo, kar se trdi, potem bi se bila morala kroglja kje dobiti v kazini. Dognano je po pričah, da se je kroglja natančno iskala v kazini. Vsaj je tisti hlapec, ne vem, Jaka ali Matevž, to sem že pozabil, povedal, da je, ko je pometal, po nalogu gospodarja natančno pazil, da bi bil našel kroglo. Ali ni se našla, kroglje ni bilo nobene! No, trdilo se je, da tiči v luknji v steni. Slišali smo pa iz sodnijskih aktov, da v tisti luknji ni bilo nobene kroglje, ampak samo dve švedski žvepljenki in tega vendar ne bo nihče drtil, ne državni pravdnik ne deželna vlada, da bi se bilo s švedskimi žvepljenkami mesto s kroglo streljalo (Veselost — Heiterkeit). Torej, gospoda moja, človeka ni, ki bi bil streljal, nema ga (Veselost — Heiterkeit), orožja ni, s katerim bi se bilo streljalo, kroglje ni, luknja, na katero se sklicujejo, da je od kroglje, luknja v šipi kaže popolnoma drug značaj in drugo obliko, kakor jo kažejo luknje od strela, — in vendar se upa c. k. deželna vlada na podlagi mnenja enega samega človeka, državnega pravdnika, ki je po naravi svoje službe pristranska oseba, uradno v „Laibacher Zeitung“ objaviti nekak pronunciamento: „Je se streljalo!“ Ja, gospoda moja, s tem je c. k. deželna vlada si nagomadila novo krivdo in, kakor sem že poprej povdarjal, vsled tega postopanja je c. k. deželno vlado še veliko strožje soditi, kakor smo jo sodili zadnjič. (Živalno pritrdjevanje na levi in na galeriji. — Lebhaftige Zustimmung links und auf der Galerie.)

Toliko glede tega strela, sicer pa bo odsek, ki se bo v tej zadevi izvolil — jaz vsaj ne morem dvomiti o tem, da se bo volil — imel po današnji izjavi deželnega predsednika priliko, preštudirati ves sodnijski akt in potem podati slovenski in vsi javnosti natančno, objektivno poročilo, kako ta zadeva v resnici stoji.

Še nekaj moram glede strela omeniti. Vladna izjava v „Laibacher Zeitung“ se sklicuje na uradno poročilo mestnega magistrata ljubljanskega. Istinito je, da se pod redno št. 2. v sodnijskih aktih nahaja uradna ovadba mestnega magistrata, podpisana od gospoda župana Ivana Hribarja lastnoročno, ovadba, ki je bila vložena dne 26. maja 1903 in ki obsega tudi sledeči usodepoln stavek (bere — liest):

„Nekdo izmed množice je dvakrat ustrelil v kazinsko okno in ste krogli prileteli v kavarno, kjer so bili gostje, in obtičali v zidu. Kroglje so se pustile v zidu do sodnega ogleda. Sumljiv, da je to dejanje storil, je tiskar Filip Kranjec.“

To je istina, gospoda moja, da se ta izjava mestnega magistrata nahaja v sodnih spisih. Ali pomislimo sledeče. Ta ovadba ljubljanskega mestnega magistrata je datirana z dne 26. maja, dva dni po demonstracijah. Absolutno ne morem misliti, da bi se bila ta ovadba naslanjala na izpovedbo lastnih organov ljubljanskega magistrata, kajti policaji, ki so bili tam pred kazino navzoči, so vsi kot priče pod službeno prisego kot en mož potrdili, da se ni streljalo. Ne vem odkod je ljubljanski mestni magistrat dobil informacijo, katero je potem prenačljeno dal sodišču, tudi

ne vem, ali je gospod poslanec župan Hribar kot podrejen organ deželne vlade opravičen, glede na službeno tajnost, danes dati o tem pojasnilo, ampak jaz lahko izrečem svoje mnenje svobodno in mislim, da je prišla in morala priti ta informacija od popolnoma druge strani, nego od strani v to poklicanih organov ljubljanskega magistrata.

Potem pa, ekscelenca — jaz nisem noben prijatelj gospoda poslanca župana Hribarja, to je precej občeznano (Veselost — Heiterkeit), ali gospoda moja, toliko pa moram reči: Naj bi pa ekscelenca g. baron Hein, ki se danes sklicuje na to poročilo mestnega magistrata, postopal tako, kakor je postopal gospod poslanec župan Hribar, gospod župan Hribar je potem, ko je videl, da to res ni, kar pravi to poročilo, kakor nam je zadnjič sam pravil — in jaz nimam nobenega dvoma na njegovih besedah — hitro sam storil vse korake, da se to popravi in o danes z vso odločnostjo trdi, da se pred kazino ni streljalo. Torej naj bi, ekscelenca gospod baron Hein, tudi Vi tako postopali, kakor je postopal gospod župan Hribar, in rekli: „Zmotil sem se, ni se streljalo“, — ter dali resnico med svet (Burno odobravanje in ploskanje na levi in na galeriji — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links und auf der Galerie), ne pa da postopate, kakor ste sedaj storili, ko vzdržujete v kljub pojasnila neresnico in ste s tem vnovič žalili Ljubljano in njeno prebivalstvo (Ponovljeno trajno burno odobravanje na levi in na galeriji. — Erneuerter langanhaltender stürmischer Beifall links und auf der Galerie.)

Z afero kadeta Malitscha bom danes hitro gotov. Pred vsem moram konstatirati, da so vsi trije nesprotni govorniki zavzemali po mojem mnenju popolnoma napačno stališče: „Počakajmo sodnijsko preiskavo in potem bomo videli.“ Ja, gospoda moja, če se na to stališče postavimo, potem vprašam: Zakaj pa ni čakal ekscelenca baron Hein najprej na sodnijsko preiskavo, predno je prvo novico v svet dal? (Burno odobravanje in ploskanje na levi in na galeriji in klici na levi: „Tako je!“ — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links und auf der Galerie und Rufe links: „Tako je!“) Potem naj bi najprej počakal, da bi sodnijska preiskava dognala, da je kadet Malitsch res nedolžno jagnje in potem naj bi bil stvar v svet telegrafiral! Najpoprej pa eno novico hitro dati med svet, potem pa reči: Sedaj pa čakajmo sodnijske preiskave, ki bo stvar dognala, — ja, to ni lojalno in to ni korektno postopanje! In kako si celo stvar misli c. kr. deželna vlada odnosno gospod baron Hein, to se vidi zopet iz poročila c. kr. korespondenčnega urada o seji z dne 30. septembra o tej aferi, ravno o tej zadevi. To poročilo je precej obširno in če je kdo površno bere, bi rekel da je dokaj objektivno. Če se pa natančno cela stvar pregleda, se pa vidi, da je jako prefrigano tendencijozno to poročilo. Kaj sem jaz trdil glede afere Malitsch? Jaz sem trdil sklicujoč se na izpovedbo popolnoma neprizadete priče, da je kadet mej tem, ko je že sabljo deloma iz nožnice potegnil,

žugal dijaku: „Kerl, ich stech' dich nieder!“ in da je v tistem hipu mu iztrgal sabljo dijak Vodeb, iztrgal torej v očividnem silobranu! In potem šele, ko se je to zgodilo bilo, so drugi ljudje planili po Malitschu in potem šele se je prigodil tisti žalostni slučaj, da je bil kadet pobit na tla. Akoravno pa ekscelenca ve obširno poročati o mojem govoru, ravno teh signifikantnih in markantnih faktov, katere sem jaz navedel, nič ne navaja, ampak jih popolnoma zamolči. Jaz trdim, če bi c. kr. korespondenčni urad glede mojega govora o Malitschevi aferi čisto nič drugega ne bil poročal, ampak samo to, da sem jaz prečital izpovedbo priče, ki je neposredno poleg stala in je absolutno v stanu potrditi, kaj se je zgodilo in kaj se ni zgodilo, in ki je odločno izjavila, da je kadet Malitsch potegnil sabljo, in dijakom pretil, ta markanten faktum, ki daje signaturo celemu dogodku — jaz pravim, če bi bil c. kr. korespondenčni urad samo to poročal, samo to dal v svet, kar sem jaz navedel, da je izpovedala ta priča, drugega pa nič, potem bi bilo poročilo c. kr. korespondenčnega urada še vedno bolj objektivno, kakor pa poročilo, kakršno je v resnici prišlo med svet. Vsekako bi bilo pa veliko važneje poročati o tej stvari, kakor pa na primer glede zadnje seje, kjer se je c. kr. korespondenčnemu uradu potrebno zdelo dati med celi svet vest, da se je strah nekega pristaša svobodne misli na galeriji raztopil v sladki besedi in v sladkem klicu: „Žlindra!“ (Veselost v zbornici in na galeriji — Heiterkeit im Hause und auf der Galerie). To seveda široki svet silno zanima, kajti v veliko tolažbo c. kr. deželne vlade mora biti, ki je vajena, da se sicer v teh visočinah (kažoč na galeriji — auf die Galerie weisend), v olimpu deželnega zbora vedno le razlega krik: „Pereat Hein“, pa „Abzug Hein“, da se je vendar enkrat tudi našlo par usmiljenih ljudi, ki so zaklicali: „Žlindra!“ (Živalna veselost na levi in na galeriji. — Lebhaftige Heiterkeit links und auf der Galerie).

Torej toliko glede afere Malitscheve, ne bom o njej izgubil nobenih besed več. Stvar odseka pa bo, tudi v tem pogledu dognati vse, kar je potrebno. Sedaj pa, gospoda moja, hočem navajati še en nov slučaj, ki je jako značilen za postopanje c. kr. korespondenčnega urada. Tukaj se bo precej spoznalo, kako različno je postopanje tega urada, ako kje kak Nemeec kako surovost učini, ali če jo po prepričanju deželne vlade učini kak Slovenec.

V nedeljo teden so nemški turnarji v slovenskih Jesenicah napravili nek „Schauturnen“ in prihiteli so od raznih strani gospodje hajlovci skupaj, med njimi tudi ena tropa iz Beljaka. Gospoda moja, čudno je pred vsem to, da ti ljudje morajo ravno v Jesenice kazat hoditi, koliko znajo telovaditi, v te Jesenice, ki so in ostanejo slovenske (Burno ploskanje in Živjoklici na levi in na galeriji — Stürmisches Händeklatschen und „Živio“-Rufe links und auf der Galerie) in katerih slovenski značaj bomo branili z vsemi našimi močmi (Ponovljeni burni „Živjo“-klici na levi in na galeriji — Erneuerte stürmische „Živio“-Rufe links und auf der Galerie). Kaj je to jeseniško prebivalstvo? To so slovenski delavci, to so slovenski

kmetje! Tisto malo številce umetno privlečenih nemškonacijonalnih uradnikov, ki se sistematično od strani Kranjske obrtne družbe spravljajo v Jesenice v očitnem namenu, jih, ako mogoče, germanizirati, ti hvala Bogu do danes nič ne pomenijo v Jesenicah, ne igrajo nobene vloge, Jesenice so slovenski kraj, slovenska občina, kjer je ogromna večina prebivalstva slovenska. Gospoda moja, če so že prišli ti gospodje kazat, kako znajo telovaditi, potem pa je bilo vsaj nepotrebno, da so peli izzivajočo pesem „Die Wacht am Rhein“, kateri mi v naši Avstriji sploh ne moremo priznati domovinske pravice (Živahno odobravanje na levi in na galeriji — Lebhafter Beifall links und auf der Galerie). Saj so uradniki v Novem mestu v preiskavo prišli zaradi tega, ker so peli (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Samo poslušali!“), torej, ker so samo poslušali, kako je občinstvo pelo rusko himno. (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: „Tako je preiskava!“) Torej, gospoda moja, to ni nobene dvoma, da so turnarji izzivali v Jesenicah; izzivanje je bilo, da so sploh tja prišli, ker imajo nemških krajev zadosti, kjer se lahko zabavajo in kjer bi jih nihče ne motil, izzivanje je bilo prepevanje pesmi „Die Wacht am Rhein“, in razun tega pa so izzivali še na drug način. Slovensko občinstvo je demonstriralo zoper te turnarje, kmetje in delavci so demonstrirali in po vsej pravici, ker se na slovenskih, domačih tleh ne dajo izzivati, in torej so demonstrirali čisto mirno, s klici i. t. d. Potem pa, gospoda moja, so po mojih poročilih, katera sem dobil, turnarji začeli kamne metati (Klici na levi: — Rufe links: „Čujte!“) in na to je slovensko občinstvo z istim orožjem odgovorilo. Namesto pa, da bi se bila žandarmerija pred vsem tistih poprijela, ki so z izzivanjem pričeli, torej turnarjev, je šla z nasajenimi bajoneti zoper slovensko množico. (Burni klici na levi in na galeriji: — Stürmische Rufe links und auf der Galerie: „Škandal!“ „Sramota!“) Sedaj pride pa še nekaj, kar je že popolnoma dognano, namreč sledeče.

Par dni pozneje se je šel dijak Pretnar, visokošolec, sprehajati po Jesenicah v družbi učitelja Fabinca. Par dni pozneje prosim, gospoda moja. Čisto mirno se je sprehajal, ko naenkrat stopi proti njemu inženir, če se ne motim, uslužbenec Kranjske industrijske družbe, Engers. Inženir Engers, nemški nacijonalec in razun tega menda tudi še celo rezervni častnik, stopi pred tega fanta, pred Pretnarja, ki je jako slaboten človek, in ga s pestjo tako udari, da ga je na tla pobil, s klicem: „Das haben Sie für Ihre Hetzerei!“ In, gospoda moja, cela stvar je tudi že sodnijsko dognana, sodnija se je že pečala s tem in ta inženir in rezervni častnik Engers je bil od sodišča obsojen na 24 ur zapora zaradi tega čina. Ali, gospoda moja, to je čudno, deželna vlada, vladna „Laibacher Zeitung“, c. kr. korespondenčni urad, ti pa vsi o vsem tem čisto nič ne vedo! To je pa naenkrat molk, gospoda moja, katerega zaman iščemo takrat, kadar par črevljarskih vajencev pred kazino zaupije „pereat“ ali kaj podobnega. Tu je popolen molk. „Laibacher Zeitung“ molči kot grob, c. kr. korespondenčni urad molči kakor grob, širša javnost nič o tem ne ve, Engers bo eventualno zaprt, ampak s tem je

cela stvar končana in pozabljena, svet pa, širni svet po mnenju objektivnega gospoda deželnega predsednika (Veselost na levi in na galeriji — Heiterkeit links und auf der Galerie) absolutno ne sme vedeti in nikdar izvedeti, da so privandranil hajloveci pri nastaku nesramni, da mirne ljudinacestinatlapobijajajo iz samega sovraštva zoper slovenski narod. (Burno, dolgotrajno odobravanje, ploskanje in klici na levi in na galeriji: — Stürmischer, lang anhaltender Beifall, Händeklatschen und Rufe links und auf der Galerie: „Živijo dr. Šusteršič!“ — Dež. glavar zvoni. — Landeshauptmann schwingt die Glocke.)

Gospod deželni predsednik in osrednja vlada naj si nikari ne mislita, da je potrpežljivost naše dežele in našega ljudstva brez konca, — tudi ta potrpežljivost ima svoj konec, — in naj nikari ne čakajo toliko časa, da bodo težki bataljoni našega kmeta pokazali, kdo je tukaj v naši deželi gospod. (Frenetično odobravanje, ploskanje in klici na levi in na galeriji: Frenetischer Beifall, Händeklatschen und Rufe auf der Galerie: „Živijo dr. Šusteršič!“)

Deželni glavar

(zvoni — die Glocke schwingend):

Gospode poslušalce na galeriji prosim za mir, sicer sem primoran, da dam galerije izprazniti!

Poslanec dr. Šusteršič:

(nadaljuje — fortfahrend):

Jaz bom sklenil svoja izvajanja, gospoda moja, in moram se dotakniti sklepnih besed gospoda deželnega predsednika, ko je danes odgovoril na interpelacijo gospoda poslanca Hribarja.

Mej tem, ko je poprej z vso odločnostjo trdil, da se je streljalo pred ljubljansko kazino, je pa končno vendarle rekel: Torej akti naj se odseku le predlože in ta odsek naj potem objektivno sodbo napravi in to objektivno sodbo naj izve vsa javnost, da se vendar že enkrat duhovi pomirijo in da pridemo do zaključnega rezultata.

S tem je deželni predsednik sam priznal, da to, kar je on doslej trdil, še ni bilo objektivno, kajti sicer bi ne bil mogel klicati, da se veseli objektivne sodbe dotičnega odseka. Če bo stvar tako šla v tem odseku, kakor jaz mislim in sem primoran, potem je deželni predsednik lahko osiguran, da uspeha delovanja tega odseka on ne bo vesel, kajti objektivni rezultat delovanja tega odseka ne more biti drug, kakor tisti, katerega sem že navajal. Ta odsek bo z vso natančnostjo dognal, da imamo žalibog pri naši deželni vladi poročevalca c. kr. korespondenčnega urada, ki nima navade, objektivno poročati med svet. To bode preiskava z vso natančnostjo dognala in morala dognati, da je treba jako temeljitih sprememb pri c. kr. deželni vladi naši, ako hočemo mi Slovinci v naši deželi v miru živeti. (Frenetično odobravanje, ploskanje in klici na levi in na

galeriji: — Frenetischer Beifall, Händeklatschen und Rufe links und auf der Galerie: „Živijo dr. Šusteršič!“)

V formalnem oziru, gospoda moja, pa predlagam, da se izvoli za to zadevo poseben odsek 9 članov.

Poslanec Grasselli:

Prosim besede v formalnem oziru! Gospod govornik je predlagal izvolitev posebnega odseka. Poseben odsek je potreben in opravičen, če bi bila stvar taka, da bi ne bilo mogoče izročiti jo nobenemu izmed obstoječih odsekov, katerih imamo, če se ne motim, šest. Gotovo ne bo nihče oporekal, da je ta stvar upravnega značaja, in torej bi predlagal, da se izroči upravnemu odseku. Poseben odsek bi bil nepotreben, ker imamo za upravne stvari že upravni odsek, in zato predlagam, da se predlog izroči upravnemu odseku.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim za besedo! Jaz moram konstatovati, da je po opravljenem redu debata o mojem formalnem predlogu, ki meri na to, da se predlog, katerega sem utemeljeval, izroči posebnemu odseku, popolnoma izključena. Ker je pa gospod predgovornik že utemeljeval predlog, da se stvar izroči upravnemu odseku, hočem tudi jaz utemeljiti svoj predlog, da se zadeva izroči posebnemu odseku, predlog, ki je popolnoma jasen za vsakega, ki nekoliko stvar premisli. Če daste, gospodje, predlog upravnemu odseku, svobodno Vam! Toda Vi dobro veste, da se mi obravnav tega odseka ne udeležujemo in dobro veste, kakošne so večinske razmere v upravnem odseku. Glasujte, kakor hočete, mi smo manjšina. Toda mi smo mislili, da je stvar zadosti važna, da je tako eminentne važnosti, da zasluži priti v razpravo v posebnem odseku in da se zato skrbi, da so v tem odseku tisti v večini, ki ljubijo to deželo, ki skrbijo za čast te dežele in so pripravljeni, zanjo kaj storiti. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Poslanec Grasselli:

Jaz unaknem svoj predlog!

Deželni glavar:

Predno preidemo na glasovanje, je moja dolžnost, odločno proti temu ugovarjati (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Jaz smem vendar nekoliko spregovoriti za svoj predlog!), da bi se gospodu deželnemu predsedniku očitalo, da je največji sovražnik slovenskega naroda, čeravno je to morda subjektivno mnenje gospoda poslanca dr. Šusteršiča in somišljenikov. Če je on o kaki stvari drugega mnenja, se pa vendar ne more o c. kr. namestniku trditi, da bi bil največji sovražnik dežele, to se ne more nobenemu očitati, dokler to ni dejansko dokazano (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Vsaj je dokazano!“) in to konstatirati je moja dolžnost, ker tako težka obsodba proti c. kr. namestniku ne sme ostati neoporekana v deželni zbornici.

Ravnotako moram reči, da žuganje s težkimi bataljoni našega kmeta, o katerih je gospod poslanec končno govoril, ni bilo umestno. Tega pač ni treba, da bi za take reči nastopali težki kmetijski bataljoni in kdor pozna, kako lojalno je naše ljudstvo, bo priznal, da se kaj takega ni bati. Tako sumničenje našega ljudstva, kakor da bi bilo misliti, da bo kar v težkih bataljonih ne vem proti komu korakalo, je neopravičeno in jaz moram kot deželni glavar to tudi konstatirati.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim besede! Jaz moram pojasniti, da v tej moji izjavi ne tiči čisto nič nelojalnosti! Jaz sem samo rekel, da ima potrpežljivost našega ljudstva tudi svoj konec in sem s tem hotel reči, da bodo naši kmetje začeli še bolj živahno in bolj odločno udeleževati se narodnega življenja in boja za narodno čast in enakopravnost, in tedaj bo ljudski naval tudi popihnil iz njegovega mesta takega predsednika dežele, kakor ga imamo sedaj. (Burno odobravanje in „Živijo“-klici na levi in na galeriji. — Stürmischer Beifall und „Živio“-Rufe links und auf der Galerie.)

Deželni glavar:

Jemljem na znanje to pojasnilo, vendar pa ni bilo pravilno govoriti o težkih ljudskih bataljonih. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Vsaj bodo tudi težki bataljoni!“)

Torej preidimo na glasovanje.

Predlog je, da se izvoli posebni odsek 9 članov, kateremu je izročiti ta samostalni predlog.

Gospodje poslanci, ki so za ta predlog, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in se bo volitev vršila koncem seje.

Točka:

4. Dopolnilna volitev 4 članov in 4 namestnikov v prizivno komisijo za osebno dohodnino, dalje 3 članov in 2 namestnikov v pridobninsko deželno komisijo in nadomestna volitev enega člana in njegovega namestnika v prizivno komisijo za osebno dohodnino.
4. Ergänzungswahl von 4 Mitgliedern und 4 Stellvertretern in die Personaleinkommensteuer-Berufungskommission, ferner von 3 Mitgliedern und 2 Stellvertretern in die Erwerbsteuer-Landeskommission und die Erbgewahl eines Mitgliedes und dessen Stellvertreterz in die Personaleinkommensteuer-Berufungskommission.

Po želji nekaterih gospodov poslancev naj bi se te volitve vršile koncem seje, da se gospodje pogovore glede onih članov, katere mislijo voliti.

Ako nihče ne oporeka —

(Nihče ne nasprotuje — Es erfolgt kein Widerspruch.)

vršile se bodo torej volitve koncem seje in pride sedaj na vrsto točka:

5. Priloga 54. Poročilo upravnega odseka glede dovolitve višjih nego 20 % priklad za cestne namene (k prilogi 11 l. 1903 in 49 l. 1904).
5. Beilage 54. Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Bewilligung von mehr als 20 % Umlagen für Straßenzwecke (ad Beilage 11 de 1903 und 49 de 1904).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Ferjančič:

Lahko bi me navdajala upapolna zavest, ali konstatovati pa vendar moram, da so morali trije tedni preteči, predno je prišla prva stvar dnevnega reda v razpravo in to je predlog upravnega odseka, katerega imam danes zagovarjati. Deželni odbor namreč prosi pooblaščenja, da bi smel onim cestnim odborom, ki ne izhajajo z onimi odstotki priklade na direktne davke v cestne namene, katere smejo sami sklepati, namreč do 10 %, kateri pa tudi ne izhajajo s tem, kar jim more deželni odbor sam iz svoje kompetence dovoljevati, dovoljevati tudi priklade od 20 % do 50 %, kar je pridržano posebnemu sklepu deželnega zbora, namreč dovoljevati jim to v slučajih izkazane nujne potrebe. Izmed 32 cestnih odborov, ki jih imamo na Kranjskem, jih je 7, ki v zadnji dobi niso izhajali z 20 % priklado in ki so leto za letom prosili za višje priklade in tudi sedaj je brez dvojbe takih cestnih odborov, in ker deželni zbor ne traja celo leto in se ne more čakati na take prošnje, je bilo običajno, da je deželni zbor vsako leto pooblašчал deželni odbor, da sme v slučajih izkazane potrebščine dotičnim cestnim odborom tudi dovoljevati od 20 % do 50 % priklade. Jaz samo konstatujem, da je bilo dosedaj sedem takih cestnih odborov, ki niso mogli z 20 % priklado, marveč je na primer leta 1902., to je zadnje leto, ko je še deželni odbor imel pooblastilo, dovoljevati cestnim odborom višje kakor 20 % priklade, dovolil deželni odbor cestnemu odboru Blejskemu 30 % priklado in, da samo še enega navajam, Ribniški je imel celo 40 % priklado. Ne bom dalje stvari razpravljaj, ampak stvar je za prizadete cestne odbore nujna in vsled tega predlog deželnega odbora nujen.

Pristavljam še, da jedna predloga zadeva leto 1903., pa leto 1903. je minulo in se sedaj naviški za leto 1903. ne morejo dovoljevati. Vsled tega upravni odsek predlogu deželnega odbora za leto 1903. ni mogel pritrčiti, temveč predlaga, da se o njem preide na dnevni red, pritrjuje po predlogu glede leta 1904. in 1905. ter predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželni odbor se pooblašča, da onim okrajno-cestnim odborom, kateri so pravredno dokazali, da z 20 % doklado ne morejo izhajati, dovoli za leto 1904.

posledobno in za leto 1905. tudi višje, vendar pa 50 % ne presegaajoče doklade na vse neposredne davke z dokladami vred izvzemši osebno dohodnino in zaradi predpisa in pobiranja teh doklad potrebno ukrene.

O ravnotakem predlogu za leto 1903. se pa preide na dnevni red.“

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Predlog upravnega odseka, s katerim se imamo danes pečati, je simptomatičen za površni, protipostavni in protiustavni način, po katerem se je postopalo leta in leta v deželnem zboru kranjskem in pa v deželnem odboru. Gospoda, ako se je pa še toliko let protipostavno in protiustavno postopalo, to ni noben izgovor, da bi potem to postopanje ostati smelo zmiraj, nasprotno, mora se spremeniti postopanje in postopanje spraviti v soglasje z zakonom v tistem hipu, ko se dokaže, da je to postopanje bilo nezakonito. V prejšnjih letih, v prejšnjih zasedanjih ni nihče ugovarjal zoper tako postopanje, kakoršno imamo tudi sedaj pred seboj in to je argument za to, da kritika tega postopanja ne more biti tako skrajno ostra, kakor bi sicer morala biti.

Ali danes, gospoda moja, katoliško - narodna stranka, ki stoji na stališču postave in deželne ustave, tega postopanja nikakor ne more več dopuščati in pooblaščen sem zaradi tega poprijeti besedo in označiti naše stališče.

Gospoda moja, § 23. deželnega zakona, na katerega se sklicuje tudi poročilo upravnega odseka, pravi v točki 5., da je sklep deželnega zbora potreben za dovolitve več kot 20 % do inkluzivno 50 % doklade na direktne davke za cestne namene. Jasno je, gospoda moja, da to nikakor ne gre, da se stvar obravnava tako površno, kakor to predlaga upravni odsek, odnosno gospod poročevalec. Naloga upravnega odseka bi bila pred vsem, nam natančno, v posebnem poročilu razložiti, kateri cestni odbori in v kakošni meri zahtevajo, odnosno potrebujejo višje kakor 20 % priklade. Naša naloga, deželnih poslancev naloga je po zakonu, pre-so-jati v v s a k e m p o s a m e z n e m s l u č a j u, ali je dotična zahteva cestnega odbora opravičena, ali ni opravičena. Da je to pridržano deželnemu zboru, gospoda moja, to ima ja svoj dober razlog. Tukaj se gre za doklade, katere moramo imenovati jako visoke, za doklade do 50 % od vseh direktnih davkov. Ako pomislimo, da deželna priklada znaša le 40 %, potem je vsakemu jasno, da se gre tukaj za davek, ki se eventualno jako težko občuti. Ako pa mi pritrčimo temu, kar upravni odsek predlaga, namreč da mi kar pavšalno damo deželnemu odboru dovoljenje, da on dovoli vsakemu cestnemu odboru po svojej previdnosti do 50 % priklado, potem, gospoda moja, mi postopamo popolnoma protiustavno, ker nimamo pravice kršiti kompetence deželnega zbora. Drugič mi tisto odgovornost, ki jo imamo kot deželni poslanci in katero smo prevzeli s tem, da smo od svojih volilcev

prevzeli mandat, mi to odgovornost popolnoma protizakonito in prav brez vzroka, iz nekake komoditete, odvalimo od sebe in na deželni odbor, kar je popolnoma nedopustno. Ta določba zakona je neka obramba proti samovoljnemu, nespametnemu postopanju ali gospodarjenju kakega cestnega odbora. Mi imamo pravico kontrole cestnih odborov, mi deželni poslanci, ampak ne samo pravico, marveč mi imamo dolžnost kontrole in te kontrole ne moremo drugače izvrševati, kakor tako, da v vsakem slučaju, kadar kak cestni odbor pride z zahtevo, da sme pobirati višjo kakor 20 % priklado, dotični cestni odbor natančno utemelji to svojo zahtevo in potem deželni odbor napravi natančno poročilo, upravni odsek ravnata in potem upravni odsek deželnemu zboru predlaga: glede na te in te okolnosti, glede na te razmere predlagam, da se cestnemu odboru, recimo na Bledu, dovoli za leto 1904. 30 ali 35 % priklada. Na to se imamo mi, deželni zbor, pod svojo odgovornostjo, odločiti, če dovolimo višjo doklado, ali ne. To je pravilno postopanje in to je edino postavno postopanje in to bi bilo edino ustavno postopanje, ker kakor sem že povdarjal, deželni zbor nima pravice, svojo odgovornost in kompetenco odvaliti na deželni odbor. Do kakih razmer bi prišli drugače! Mi bi po tem takem tudi lahko sklenili, da prepustimo deželnemu odboru, da on izdela volilno reformo in če jo cesar potrdi, da smo vsi zadovoljni, torej da kompetenco v tem oziru odstopimo deželnemu odboru. Nekaj podobnega se predlaga tudi v tem slučaju. Vzemimo še drug, bližji izgled. Po § 23. citiranega cestnega zakona ni samo potrebno za višje kakor 20 % priklade privoljenje deželnega zbora, ampak tudi za druge reči. Po točki 2. je sklep deželnega zbora tudi potreben za spremembo mej konkurenčnih cestnih okrajev. Torej, gospoda moja, ali bi bil kdo med nami, ki bi za podoben predlog glasoval, ako bi recimo upravni odsek predlagal deželnemu zboru, naj sklene: deželnemu odboru dajmo pooblastilo, da po svojej previdnosti spremeni meje cestnih konkurenčnih okrajev? Gotovo, jaz vsaj sem prepričan, da se ne bi našel noben poslanec, ki bi bil v stanu glasovati za tako bistveno spremembo kompetence; in ta slučaj, kakor ga imamo danes pred seboj, je popolnoma ravnotisti! Naloga upravnega odseka bi bila, dati stvar deželnemu odboru z zahtevo nazaj, naj natančne konkretne predloge stavi in podrobno utemelji glede posameznih cestnih odborov, ki zahtevajo dovoljenja za višje doklade. To bi bila naloga upravnega odseka, ako bi bil hotel varovati postavno kompetenco deželnega zbora, česar pa upravni odsek ni storil. Zaradi tega v ime katoliško-narodne stranke predlagam sledeče:

„Deželni zbor skleni:

Zadeva se vrne deželnemu odboru z nalogom, da v najkrajšem času predloži nadrobno motivirane predloge glede posameznih cestnih odborov o dovolitvi več kot 20 % doklad, katera dovolitev pristojna izključno le deželnemu zboru.“

Prosim, da visoki zbor izvoli ta predlog sprejeti.

Deželni glavar:

Najprej moram vprašati, če se ta predlog podpira.

Gospodje poslanci, ki podpirajo predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča, izvolijo vstati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi. Gospod poslanec Demšar se je oglasil k besedi.

Poslanec Demšar:

Visoka zbornica! Po poročilu gospoda poročevalca naj bi deželni zbor dovolil deželnemu odboru, da se zvišajo cestne naklade do 50 %. Po ti poti bi se te naklade v nekaterih cestnih okrajih zvišale še enkrat tako visoko, kakor so bile do sedaj, to je za 25 %. Tako visoko zvišanje kaže na neke nenavadne razmere zadnjega časa, kajti še pred dvema leti se je pri cestnih odborih lahko shajalo z 20 %. Seveda bi bile pri tem prizadete v prvi vrsti gorenjske občine, ki so že tako visoko obremenjene. V nekaterih krajih bi prišle naklade na direktne davke do 200 %. Zato so se pa, ko se je v škofjeloškem cestnem okraju šele predlagalo zvišanje na 29 %, že pritoževale nekatere kmetijske občine. Koristne so za deželo dobre ceste, ampak troški se morajo ujemati s koristmi.

Zato se nam stavi tukaj vprašanje, zakaj in koliko smo opravičeni zvišati take cestne naklade?

Tukaj se moramo ozirati na cestno gospodarstvo in na zidanje železnic.

Poglejmo najprej cestno gospodarstvo! Recimo da bi deželni odbor imenoval najboljše moči v cestne odbore. Ti gospodarijo z denarjem davkoplačevalcev, ki so na Kranjskem tako visoko obremenjeni. Cestno gospodarstvo je pa tudi najbolj podvrženo javni kontroli, saj vsak, ki hodi po cesti, lahko vidi, kako se dela. Zato je tudi potreba, da se imenujejo in izvolijo možje, ki imajo zmožnost in voljo delati.

Zidava nove železnice je res nekaj izpremenila razmere pri cestnem gospodarstvu. Treba je torej, da cestni odbor vse to gospodarstvo uredi tem razmeram primerno. Treba pa pred videti razmere, naprej spregledati, kako bo mogoče izhajati. To naj bi se omejilo samo na ohranjevanje cest, vsako olupševanje in razširjanje pa naj bi se opustilo. Dela pri cestah se oddajajo navadno večjim podjetnikom. Ti podjetniki imajo seveda tudi drugod veliko dela in navadno za cesto pripravljajo gramoz in posipavajo največkrat takrat, kadar imajo čas. Zato se velikokrat primeri, da v nekaterih krajih posipajo preveč, v drugih premalo, v nekaterih krajih je toliko gramoz, da je v nadlego voznikov in kmetovalcev. Tukaj se vidi neko pomanjkanje kontrole. Treba bi bilo, ko se oddajajo cestna dela, da se cesta razdeli na kolikor mogoče več delov, da se tudi manjši posestniki in davkoplačevalci vdelež tega dela, in tako bo prišlo, da bo vsak boljše opravil svoje delo, ker imajo več časa za posipavanje.

Ljudstvo se potem pritožuje in izrečno zatrjuje, da vlada pri cestnem gospodarstvu protekcija, bodisi od strani deželnega odbora, bodisi od strani cestnih načelnikov. Gotovo je, kjer vlada med gospodarstvom in nadzorstvom tista lepa sloga, da lahko trpi gospodarstvo.

Če mi pod današnjimi razmerami dovolimo deželnemu odboru zvišanje teh naklad, smo oddani na milost in nemilost deželnemu odboru in bi gotovo v tistih krajih, kjer ima deželni odbor svoje prijatelje, vse dovolil, da jih reši iz zadrege, v katero jih je pripravila prevelika prijaznost.

V drugi vrsti se moramo ozirati na zidavo železnic.

Ko se je začela zidati nova železnica, so prišli različni podjetniki v naše kraje in so v svoje sebične namene izrabljali naše ceste. Naš kmet ima slabo cesto in potem bi moral še za to kot darilo nove železnice plačevati visoko naklado. Nekako pred tremi leti smo posestniki iz Selške doline izvedeli, da se bo prevažal skozi Selško dolino ves stavbeni material za predor. Pri tej priložnosti smo posestniki prosili železniško ministrstvo, da naj bi oddalo posestnikom tistih krajev, skozi katere kraje se bo vozilo za železnico, vožnjo. Ministrstvo je odgovorilo, da naj se sestavi konzorcij posestnikov, kateri bi bili pripravljene po primerni ceni prevzeti to vožnjo. Konzorcij se je sestavil iz posestnikov, ki sicer imajo toliko premoženja, da bi lahko jamčili za izpeljavo vožnje. Potem se je pa izvedelo, da je prevzela dela pri tunelu tvrdka Cecconi. Takoj so vprašali na ministerstvo, ali še obstoji pri tem, da dobi prevožnjo materijala od Škofjeloke do Podbrda konzorcij posestnikov. Odgovorilo se jim je na to, da je tvrdka Cecconi prevzela delo pod pogojem, da odda posestnikom iz Selške doline vožnjo po primerni ceni. Tvrdka Cecconi se pa ni dosti brigala za to. Konzorcij je izvedel od neke strani, da se vožnja odda, in vložil je ponudbo za vožnjo od Škofjeloke do Podbrda po 2 K od 100 kg, torej 30 % ceneje, kakor jo je tvrdka oddala poljskim židom, kakor se je doglalo pozneje. Vse to pa je dobro vedel cestni odbor in tudi deželni odbor. Ti odločilni faktorji se pa niso nič zmenili za to, dasiravno so lahko vedeli, da po tem potu pridemo do tega, da se bodo zvišale cestne naklade.

Jaz kot zastopnik cestnih okrajev škofjeloškega in kranjskega sem pod takimi razmerami popolnoma proti zvišanju že tako visokih cestnih naklad.

Deženi glavar:

Jaz moram popraviti, kar je gospod poslanec Demšar govoril o deželnem odboru in Cecconiju, in moram konstatirati, da deželni odbor sploh nima nobene pravice o tem odločevati ali na to uplivati, komu Cecconi oddaje dela in vožnjo. To je stvar Cecconija in železniškega ministerstva, deželni odbor pa nima pri tem nič opraviti, ker to ne spada v njegovo področje, sicer se pa nobeden ni v tej zadevi obrnil na deželni odbor, ki torej ni imel ni nobenega povoda, se v to vtikati.

K besedi se je dalje oglasil gospod poslanec Pogačnik.

Poslanec Pogačnik:

Slavni zbor! Gospod predgovornik je odločnoavračal vsako zvišanje cestnih naklad za kranjski in škofjeloški okraj. Iz tega že, da jaz kot zastopnik

radoliškega okraja le želim za sedanje izjemno stanje zvišanje, mislim, je dovolj dokaza za naš predlog, katerega je staval gospod dr. Šusteršič, da posamezni cestni odbori predložijo utemeljeno prošnjo deželnemu zboru in deželni zbor, ki je edino kompetenten za to, preroja in zviša eventualno cestne naklade.

Pri nas v radoljskem okraju smo nekako v izjemnem stanju. Par let, odkar se dela železnica od Hrušice čez Dobravo in Bled do Bistrice, ceste niso več cestam podobne, ampak bolj razoranim njivam. In tisti faktorji, ki bodo tisoče, milijone nesli iz dežele, ravno ti se dosledno branijo, da bi prispevali to, do česar so zavezani postavno, oziroma po § 21. cestnega zakona z dne 28. julija 1889, namreč, da bi dajali svoje prispevke kot industrijska podjetja. Pri nas na primer so zadnja štiri leta do leta 1901. deželne ceste od mostu v Leseah do Bohinjske Bistrice stale 9760 K, po pričetku zgradbe leta 1901. pa 13.750 K, leta 1902. celo 18.280 K, okrajne ceste pa povprečno v istih štirih letih 4480 K, leta 1901. pa 5203 K in leta 1902. 13.412 K. Torej ne podvojili, temveč potrojili so se troški za vzdrževanje cest v blejskem okraju. Brez dvoma so pa ceste v veliko slabšem stanju, kakor so bile kedaj poprej. Ne samo, da jih je sedaj nemogoče popraviti, po preteku dveh do treh let, bode marveč deset let potreba, da se sploh spravijo v tisto stanje, v katerem so bile, predno se je začela graditi nova železnica skozi Karavanke in Črno prst. Da bi pa samo posamezne občine, katere so v tem okraju itak preobložene, več prispevale, ni mogoče. Da tega ne morejo storiti, kaže n. pr. sledeče: Za vzdrževanje občinske ceste od tunela do vasi Bistrice potrebovala je občina eno leto, od leta 1900. sem, 1600 K in za kidanje snega 500 K; prej je pa potrebovala vsako leto k večjemu 100 K. Razložek znaša za malo občino Bohinjsko Bistrico že 2000 K na leto.

Velika podjetja, ki bodo nesla milijone iz dežele, se dosledno branijo plačati prispevke mirnim potem. Lansko leto so se vršile obravnave pri okrajnem glavarstvu v Radovljici med zastopniki cestnih odborov in zastopnikom Cecconija. Dokazali so mu, koliko trpe ceste vsled prometa. Zastopnik Cecconija je pa kratkotalo izjavil: Mi nismo industrijsko podjetje. Tisti, ki ceste rabijo, to so tisti, ki jim mi damo delo, tisti naj plačujejo višje priklade, mi pa kot podjetje nič. To je komodno stališče in od ljudi, ki toliko zaslužijo v deželi, žalostno slišati. (Klici na levi: — Rufe links: „Res je!“) Da bi prišlo do sporazumljenja, obrnil se je deželni odbor do ravnateljstva državne železnice v Beljaku, ker Cecconi sam ni hotel povedati, koliko vagonov blaga na leto dobiva, da naj da zanesljive podatke, po katerih bi bilo mogoče potem po § 21. zakona z dne 28. julija 1889. primorati podjetnika, da vzdržuje, oziroma prispeva k cestnim stroškom. Ravnateljstvo v Beljaku je v svoji znani naklonjenosti nasproti naši deželi kratkotalo zahtevo odbilo in reklo: Mi ne damo teh podatkov. Še le po posredovanju ministerstva se je zvedelo, koliko vagonov uvažajo, in upam, da bo sedaj mogoče prisiliti jih, akoravno še le čez leta, ko jih že davno ne bo v deželi, da plačajo svoj prispevek za ceste, katere so ravno oni največ rabili. Razmere že v teh dveh tako blizu skupaj

ležečih, sosednih okrajih so tako različne, da podkrepujejo predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča. Posamezni cestni odbori naj predložijo svoje dohodke in troške deželnemu odboru, deželni odbor naj se v poročilu obrne na edino za to kompetentno mesto, na deželni zbor in ta naj odločuje, ali so potrebne višje naklade ali ne, in kdo naj jih plača. Mi, gospoda, stojimo na tem stališču: dokler se ceste delajo tudi iz prispevkov kmetškega prebivalstva, rabijo in izvozijo jih pa drugi, toliko časa ne bomo privolili v nobeno povišanje cestnih naklad.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede? Gospod poslanec Pakiž ima besedo.

Poslanec Pakiž:

Slavni zbor! Jaz sem pa na vse drugem stališču. In sicer, kakor je gospodom znano, se je v mojem volilnem okraju Kočevje-Ribnica-Velike Lašče delalo ogromno število voznih cest in te vozne ceste so stale ogromno svoto denarja. Res so bile tudi podpore, za katere se moramo še danes zahvaljevati, toda denarja je bilo veliko treba, 45.000 fl. na samih cestah. To je gotovo, da smo morali vzeti na posodo denar, in sicer smo vzeli posojila 30.000 fl. Ta denar se sedaj nazaj plačuje, amortizira. Treba je ne samo plačevati obresti, ampak tudi kapital povračevati, da se dolg znižuje. Zato je treba precejšnih naklad na direktne davke. Vsakdanji troški so pa tudi jako veliki, kajti ravno v teh treh okrajih je veliko prometa, ker dovažujejo ljudje blago na železnico. Torej priporočam prav toplo za eden kakor za drugi okraj, da bi se že danes sklenilo, da se naklade povišajo. Sicer meni ni zato, da se že danes sklene to, koliko ima plačati vsak okraj naklad, ampak za to, da se že danes sklene to, da se pooblasti deželni odbor dovoliti priklade do 50 %, da se bode potem mogla prošnja rešiti, kadar bo predložena. Jaz to prav toplo priporočam in mislim, da imam toliko verjetnosti, da mi bodo verovali vsi gospodje poslanci in zaupali mojim gornjim besedam. Jaz sem izgovoril.

Poslanec Pirc:

Prosim besede.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Pirc ima besedo.

Poslanec Pirc:

Če sem prav čul, je gospod poslanec Demšar v imenu cestnega okraja kranjskega in škofjeloškega protestiral proti zvišanju cestne priklade. Jaz sem slučajno član cestnega odbora Kranjskega, ki je ravno minuli pondeljek imel sejo, pa nisem ničesar o tem slišal, da bi se bila gospodu Demšarju poverila naloga, da tudi v imenu cestnega okraja kranjskega tukaj govori. Morda nam torej gospod poslanec Demšar pove, kdo mu je poveril nalogo, v imenu cestnega okraja škofjeloškega in kranjskega protestirati proti zvišanju doklade. (Klici na levi: — Rufe links: „Volilci!“) Morda je tako prijazen, da nam pove.

Poslanec Demšar:

Gospod poslanec Pirc je ugovarjal temu, da bi jaz kot izvoljeni poslanec za okraj škofjeloški in kranjski zastopal koristi dotičnih svojih volilcev. (Poslanec Pirc: — Abgeordneter Pirc: „Temu jaz nisem ugovarjal! Vi ste rekli: ‚v imenu cestnih odborov!‘“) Storil sem to ravno v svojej lastnosti kot poslanec in v tej lastnosti moram jaz zastopati koristi volilcev. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Tako je! Saj morajo volilci plačati, ne pa cestni odbor!“) Seveda, volilci imajo plačevati, ne cestni odbor (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Kdo bo pa plačal? Pirc mora plačati!“). Torej govoril sem v imenu svojih volilcev v Kranjskem in Škofjeloškem okraju. Če se sprejme predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča, potem jaz ne morem nič za to, da se, če poslanec Pirc z večino glasuje za to, kranjskemu cestnemu odboru dovoli zvišanje priklade, jaz pa ne bom glasoval za predlog upravnega odseka, ker te odgovornosti ne prevzamem nasproti svojim volilcem.

Poslanec Pirc:

Jaz sem le konštatoval, da je gospod poslanec Demšar govoril v imenu cestnih okrajev kranjskega in škofjeloškega. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Kot poslanec o k r a j e v!“ — Poslanec Demšar: — Abgeordneter Demšar: „Jaz sem rekel: Kot zastopnik volilcev teh okrajev!“) Našemu skladovnemu okraju sploh ni treba povišanja, mi imamo 15 % priklado, ampak gospod poslanec Demšar nima pravice v imenu našega cestnega okraja (Poslanec Dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Okraja! Razumete, kaj je to ‚okraj‘? Mu še zmirom ne gre v glavo!“)

Deželni glavar

Prosim! Sedaj ima gospod poročevalec končno besedo!

Poročevalec dr. Ferjančič:

Glede na to, kar se je od gospodov govornikov izjavljalo, mi je pred vsem naslednje konstatovati. Konstatujem, da je od nekdanj deželni zbor pooblaščen deželni odbor v tem zmislu, kakor danes predlaga upravni odsek in nikdar se proti temu ni upiral deželni zbor in nikdar ni bilo čuti takih pomislekov, kakor so se danes izražali. Mi ne pustimo davkov si nakladati od deželnega odbora, se je reklo. Kdo pa je tisti, gospoda moja, ki v tem slučaju prosi za višje doklade? Saj so to cestni okraji sami, vdeleženci sami, prosijo za višje doklade. Vprašanje je pa dalje tudi, ali je to sploh mogoče, da bi deželni zbor sam o vsaki taki prošnji posebej sklepal. Prošnje dohajajo v različnih časih in ali naj deželni zbor za vsako posebej stopi skupaj? Ravno zaradi tega, ker to ne more in ker zboruje le po neko število tednov na leto, zato je opravičeno, da deželni odbor prosi za to pooblastilo. Gospod poslanec Pakiž sam je povdarjal, da cestni odbor ribniški ne more delati brez višjih doklad.

Vzemite slučaj pri zgradbi novih železnic. Samo Blejski okraj ima dovoznih cest, ki bodo stale nad 100.000 K, od katerih nosi dežela eno tretjino, železnica eno tretjino in ena tretjina pride na cestni zaklad. Torej če bodo te ceste celo več stale kakor 100.000 K, pride na cestni odbor 40.000 K. Cestni odbor je že danes zadolžen. Računil je, da bodo podjetniki prisiljeni plačevati višje doklade in stvar je nujna, kajti če danes ne damo deželnemu odboru potrebnega pooblastila, bodo ti podjetniki z milijoni iz dežele odšli, ne da bi bili plačali vinarja več doklade. (Poslanec ekselenca baron Schwegel: — Abg. Exzellenz Baron Schwegel: „Tako je!“). En podjetnik, kakor slišim, celo forsira dela, da v novem letu ne bi davka plačeval. Ni torej nujnejšega, nego da hipoma ta sklep storimo, da bo še za leto 1904. mogoče pritegniti k višji dokladi te velike davkoplačevalce (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Prav res!“).

Pravi se, naj se za vsak cestni okraj predloži motivirano poročilo. Načelnik cestnega odbora ima po določenih zakona šele en mesec pred koncem leta sestaviti proračun, deželni zbor pa pride šele na jesen skupaj. Ali naj čaka deželni odbor na deželni zbor, ki je sklican na jesen? Potem pa pride še to, da so to davki, za katere vdeleženci sami prosijo.

Mislím, da se smem omejiti na te razloge in le še enkrat prosim, da se izvoli odsekov predlog sprejeti.

Deželni glavar:

Prosim gospode poslance zavzeti sedeže, da bo mogoče glasovati.

Najprej pride na glasovanje preminjalni predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča, ki se glasi (bere — liest): „Deželni zbor skleni: Zadeva se vrne deželnemu odboru z nalogo, da v najkrajšem času predloži nadrobno motivirane predloge glede posameznih cestnih odborov o dovolitvi več kot 20 % doklad, katera dovolitev pristoja izključno le deželnemu zboru.“

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je ostal v manjšini.

Sedaj pride predlog upravnega odseka.

Gospodje poslanci, ki so za predlog upravnega odseka, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog upravnega odseka je sprejet.

Izročen je bil meni nujni predlog gospoda poslanca dr. Kreka in tovarišev.

Prosim gospoda zapisnikarja, da ga prečita.

Tajnik Uršič

(bere — liest):

„Nujni predlog

deželnega poslanca dr. Kreka in tovarišev.

Visoki deželni zbor skleni:

1.) Deželni zbor izreka svoje obžalovanje, da deželni predsednik kot zastopnik deželne vlade govori v deželni zbornici domala brez izjeme v nemškem jeziku.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da ne sprejme od deželne vlade nobenega dopisa v samo nemškem jeziku.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujnost razprave po § 21. opravilnega reda.

V Ljubljani, 14. oktobra 1904.

Dr. Krek s. r. Pakiž s. r. Mih. Arko s. r. Fr. Demšar s. r. Dr. Schweitzer s. r. Dr. Žitnik s. r. Dr. Šušteršič s. r. Drobnič s. r. Pfeifer s. r. And. Mejač s. r. F. Košak s. r. Pogačnik s. r. Povše s. r. Jaklič s. r.“

Deželni glavar:

Ker je ta predlog dovolj podprt, ima gospod predlagatelj besedo v utemeljevanje nujnosti.

Poslanec dr. Krek:

Visoka zbornica! S svojimi tovariši vred nujno predlagam dve točki: 1.) da deželni zbor izreka svoje obžalovanje, da deželni predsednik kot zastopnik deželne vlade govori v deželni zbornici domala brez izjeme v nemškem jeziku.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da ne sprejme od deželne vlade nobenega dopisa v samo nemškem jeziku. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Dolžnost mi je sedaj, da utemeljim nujnost tega predloga.

Najpreje mi je seveda pojasniti, da ta predlog ni obstrukcijski. Beseda moja v tem oziru pač ne bode nič izdala, treba bo na vsaki način samo objektivnih dokazov. V tem oziru se samo na kratko sklicujem na to, da smo danes že v dnevnem redu, da smo vložili samo ta nujni predlog in da razprava o tem predlogu, kolikor morem soditi, ne bode predolga; vsaj jaz je ne bodem zavlačeval. Dokaz nujnosti tega predloga, ki ga v nastopnem podam, bo pa najboljše pojasnil, da se mu ne more očitati obstrukcijskega značaja.

Dokazati mi je nujnost. Nujno imenujemo to, kar se mudi, kar se ne da odlašati. Brez dvojbe je torej nujno, da se zabrani, da se prevenira, kadar se ima zgoditi kaka krivica, kadar se ima zvršiti kaka škoda, da se ne zgodi kaka krivica, kaka škoda. Torej v tem oziru je gotovo tudi nujno za deželnega poslanca, da od svoje strani vse poizkusi, da prevenira škodi, ki bi se imela izvršiti, in krivici, katera žuga kateri javni koristi. Če se je pa krivica že izvršila in se še izvršuje, in če škoda še dalje trpi, v tem slučaju je brez dvojbe nujno, da se to, kar dela škodo, to, kar vzdržuje krivico, odstrani in vsled tega je popolnoma gotovo, da bo dokaz za nujnost mojega predloga popolnoma logiški in temeljito izvršen, ako bom dokazal, da sta tisti dve dejstvi, kateri bi moj predlog rad spravil s sveta, res škodljivi za slovenski narod in za slovenski jezik. Da sta res krivični. Tako sem torej podal podlago svojemu dokazu.

Prehajam sedaj h dokazu samemu. Za uvod, gospodje, sledeče: Škodljivost in nujnost teh dveh dejstev je razvidna iz tega, ker se je nedavno slišalo

od najvišje vladne avtoritete, od gospoda ministerkega predsednika samega, da je država poklicana braniti tudi nemško posest v naši državi. Jaz konstatujem, da si mi manjši narodi z nemožatim postopanjem v obrambi pravic sami delamo nemško posest; jaz konstatujem, da sta ti dve dejstvi, kateri navajam v svojem predlogu, taki, da se že danes lahko smatra kot nemška posest, in da se lahko branita od nasprotne strani ravno zato, ker ni bilo od naše strani dovolj odpora nasproti njima.

Sedaj k dokazu za vsako stvar posebej.

Dokazati moram najprej, da je škodljivo in krivično, ako gospod deželni predsednik kot zastopnik deželne vlade v deželni zbornici domala brez izjeme govori nemški jezik.

Najprej navajam faktum, ki je podlaga dokazu. Oglelal sem si stenografične zapisnike in preštudiral nekatere prav natančno. Leta 1893. je sedanjí deželni predsednik govoril sedemnajstkrat, rabil je pri pozdravu deset tiskanih vrst slovenskih, odgovoril je slovenski na eno interpelacijo, samoslovenski ni govoril nikoli. (Klici na levi: — Rufe links: „Čujte! Čujte!“) Leta 1894. je govoril sedemindvajsetkrat, in sicer vse svoje govore v nemškem jeziku, samo vmes je v stenografičnem zapisniku 46 vrst tiskanih v slovenskem jeziku. Leta 1895. sem naštel v stenografičnem zapisniku nemških vrst 3362, slovenskih 78 in potem slovenski odgovor na dve interpelaciji; sedemkrat je izpregovoril par besed slovenskih vmes. Leta 1896. je govoril šestintridesetkrat, in sicer je nemških vrst 3134, slovenskih 31, in odgovoril je na eno interpelacijo slovenski. Leta 1897. je govoril sedemintridesetkrat, in sicer je 2381 vrst nemških, 103 pa so slovenske. Faktum, mislim, je dokazan. Konstatujem, da je razmerje glede jezika, v katerem je govoril, prav tako v poznejših letih, kakor sem ga sedaj tukaj označil. Tu ni 5% slovenščine, ampak le 1%, 1½%.

Po tem faktu se pa moram pečati z dokazom, ki sem rekel, da ga hočem podati.

Najprej izjavljam, da nikakor ni moj namen napadati zasebno osebo gospoda deželnega predsednika. Meni ni nič mar, kakšnega prepričanja je in kako govori, jaz ne trdim, da nima pravice imeti svojega prepričanja in ne kritiziram tega prepričanja, bojujem se samo proti šefu deželne vlade na Kranjskem in proti njegovemu postopanju nasproti pravicam slovenskega ljudstva in slovenskega jezika. Zato pa pravim, da je bila jako nesrečna tista obramba, katero je rabil gospod deželni predsednik v eni zadnjih sej, ko je namreč rekel, da se on lahko poslužuje kateregakoli jezika se sam hoče, in ko je govoril o materinem jeziku svojem. Preveč spoštujem ljubezen do materinega jezika, da bi o tem dalje govoril; to pa trdim, da deželna vlada ne more imeti nič materinega jezika, ampak deželna vlada mora biti c. kr. avstrijska deželna vlada in zaradi tega z vso odločnostjo protestiramo, da bi se z značajem deželne vlade zamenjaval morebitni nemški izvor kakega uradnika, ki izvršuje posle pri deželni vladi.

Morda, če bi bili zlobni, bi se lahko reklo, da je neka izjema pri našem gospodu deželnem predsedniku,

ker naš deželni predsednik ima, kakor vemo vsi iz politične zgodovine zadnjih let, res mater, in ta mati je nesrečna koalicija, ki ga je poslala semkaj v kranjsko deželo. Ta koalicija je govorila neko babilonsko zmes, katere ni nihče razumel, in vsled tega je v kratkem poginila, kar je bilo edino veselo v njenem življenju. Konstatujem, gospoda, da se na ta način, ako deželni šef tako postopa, dejanski uveljavlja nemški državni jezik. Prva in poglobitna točka nemške stranke, ki se drži takozvanega binškošnega programa, je pa uveljavljanje nemškega državnega jezika. Pri tem vprašanju se ne gre samo za existenco nenemških narodov, ampak gre se za existenco Avstrije same in zato je dolžnost vsakega poštenega človeka, da se bori nasproti tej zahtevi z vsemi silami. Na to smo mi tudi pripravljani in se bomo borili brez ozira na levo in desno, brez ozira na zgor in na spod. Častita gospoda, alfa in omega teh centralističnih strank je zahteva nemškega državnega jezika in zlasti za nas Slovence je skrajno nevarno in pogubno, ako vidimo zvezo med postopanjem deželnega predsednika in pa med državnim nemškim jezikom. To zvezo pa razvidi lahko vsak. Principa sicer še ni uveljavljenega, da vlada nemški državni jezik, toda tisti mož, ki reprezentira pri nas vlado in ki bi imel skrbeti za to, da bi gojil državno misel med nami, ta mož nastopa v svojem značaju kot Nemeč in ta nemški značaj tudi formalno kot deželni predsednik kaže skoro povsod, koder nastopi. Čuvajmo svoje, gospoda, in zaprimo vrata, skozi katera nam sili naš najhujši sovražnik. Odkrito izjavljam pri tem svojo misel, da se bo to vprašanje končno rešilo še le potem, ko se uresniči naš idejal, ko se upravno združimo z našimi brati Hrvati. Toda, kar moremo že sedaj storiti, storimo: pokažimo birokraciji, ki vlada pri nas, da ne sme brez oporekanja poudarjati svoje nemške narodnosti in da ne sme kazati svojega nemškega značaja v naši slovenski deželi. Veseli me, da se morem glede te točke sklicevati na avtoritativno pričo nasprotne stranke. Častiti gospod dr. Tavčar je namreč 13. majnika 1893 v deželni zbornici zaklical mejklic, ki je zabeležen v nemškem jeziku: „Schon wieder die deutsche Amtierung!“ ob priliki, ko je deželni glavar pri sklepu zasedanja izpregovoril par besed v nemškem jeziku. Dne 22. januarija 1895 je isti gospod zaklical, kakor je zabeleženo, tudi v nemškem jeziku: „Das ist der Fluch, daß die Beamten nicht slovenisch können!“ Proti temu prokletstvu ima ost obrnjeno prvi del mojega predloga.

Drugi del zahteva, naj se naroči deželnemu odboru, da ne sprejme od deželne vlade nobenega dopisa v samonemškem jeziku. Opravičen je ta moj predlog vsled tega, ker sme deželni zbor dajati naročila in navodila deželnemu odboru in je ta dolžan in vezan ravnati se po njih. § 6. navodila o poslovanju deželnega odbora veleva takole: „... Deželni odbor mora dalje ustrezati naročilom deželnega zbora, kateremu je za to odgovoren. Deželni zbor ima pravico pregledati in presojevati vse poslovanje deželnega odbora.“ Dokaz za dejstvo je že podan, ker se je ravno v tej zbornici nedavno in ob našem protestu bral samo-

nemški dopis deželne vlade na deželni odbor. Dokazati moram samo še škodljivost in krivičnost tega postopanja. Čuli smo iz ust gospoda deželnega predsednika nekako opravičevanje, oziroma nekako dokazovanje, da je to postopanje korektno, in sicer je izvajal gospod deželni predsednik sledeče:

Rekel je, da sme vsak človek vložiti na deželni odbor spise ali v slovenskem ali v nemškem jeziku, in da se te pravice poslužuje tudi deželna vlada, ki torej vlaga spise v nemškem jeziku. Najprej treba pribiti, da ta izjava gospoda deželnega predsednika sama priča, da je vladi nemščina najbolj pri sre. Svoj nemški značaj kaže sama s tem, ker vsak človek, če piše komu, piše v tistem jeziku, ki mu je ljubši, katerega je bolj več, katerega bolj ljubi. Dokaz za nemški značaj naše vlade, dokaz torej za to, da se nemški državni jezik pri nas že dolgo časa dejanski uveljavlja, nam je sam gospod deželni predsednik podal s svojimi besedami. Toda mi ugovarjamo nasproti njegovemu opravičevanju tudi s tem, ker deželni predsednik, oziroma deželna vlada, ni kaka zasebnica, ki pošilja svoje vloge na deželni odbor, deželna vlada je izvrševalnica, je eksekutivni organ zakonov in na vsak način mora imeti deželna vlada v tem smislu, ako hoče res izvrševati zakone v kaki deželi, tudi zunanje lice dotične dežele. Če pride kak nemški deželan, recimo kak Kočevar in vloži nemško vlogo, nemško prošnjo na deželni odbor, je samo ob sebi umljivo, da mora deželni odbor tako vlogo vzprejeti in jo rešiti tako, da bode mož, ki ima pravico, da se obravnava v njegovem jeziku, tudi rešitev razumel. Toda deželna vlada, ako občuje z deželnim odborom, nikakor ne sme kazati pri tem nemškega značaja iz navedenih vzrokov, pa tudi iz praktičnih razlogov ne. Mnogo spisov, ki prihajajo od deželne vlade na deželni odbor, se prebere v deželnem zboru in deželni zbor ima pravico zahtevati, da se predlože v tistem jeziku, ki ga govori velika večina ljudstva na Kranjskem. Drugič se večkrat to, kar pošlje vlada deželnemu odboru, pošilja tudi občinam. Treba je avtentičnega besedila, za katero mora nositi vlada sama odgovornost, zlasti v pravnih stvareh, kjer je večkrat na eni besedi veliko ležeče. Iz tega torej sledi nujnost, da se tega postopanja deželne vlade ne sme od strani deželnega odbora več dalje trpeti. V tem oziru navajam za vzgled predlog, ki ga je stavil častiti tovariš, gospod dr. Tavčar dne 9. majnika 1893, ko je predlagal: „Visokemu deželnemu odboru se nalaga, naj vse v njegovo oblast spadajoče javne napise brez odloga takoj predružači, da pride slovenščina na prvo mesto...“ Če je bilo to potrebno, — dober je bil ta predlog in pameten — da se v napisih na prvem mestu kaže slovenski značaj naše dežele, potem je brez dvojbe še veliko bolj potrebno, da deželni odbor nasproti deželni vladi pokaže, da mora deželna vlada respektirati v svojem občejanju z deželnim odborom večino prebivalstva na Kranjskem, njegov jezik in njegove pravice.

Dokazal sem, da se godi slovenskemu narodu in slovenskemu jeziku krivica in škoda, ako še dalje trajajo te razmere, kakor sem jih opisal. Toda škoda in krivica je še večja. Trdim namreč, da se godi kri-

vica in škoda tudi ustavni ideji, da se po takem postopanju vrši in godi krivica tudi državni ideji. Vem, da se silno rado poudarja od strani, ki je sama po svojih načelih najmanj opravičena za to, da je dolžnost zlasti mož na naši strani, oziroma zlasti kakega duhovnika, oziroma bogoslovskega profesorja, varovati avtoriteto. Tudi jaz to pripoznam, da je naša dolžnost varovati avtoriteto. Toda vprašam: kaj je revolucijonarnejše, kaj bolj podkopa avtoriteto, ali bagatelizirati in prezirati od strani vlade večino dežele v najobčutljivejših točkah ali pa opozarjati na to, da se narod zaveda svojih pravic. Mislim, da bolj skrbi za avtoriteto tisti, ki očitno in javno ožigosa napake in zlorabo oblasti in ki o pravem trenutku še opozori na to, da utegnejo vsled tega nastati žalostne posledice za državni organizem, kakor tisti, ki v strahopetnosti skloni glavo, kakor hitro ga pogleda kak višji. Dolžnost vsakega deželnega poslanca, dolžnost deželnega zbora je, imeti pred očmi delovanje deželne vlade. Deželni predsednik je po naši ustavi neka izjemna oseba, nekaj poseben tvor. V ministerstvu imamo posamezna državna opravila ločena, ministri vrh tega prihajajo in odhajajo. V posameznih deželah pa združuje vse državne posle razen justice ena stalna oseba. Gospoda, vsled tega je silno, silno nevarno, ako ta oseba ni na pravem mestu. Zato trdim, da se zmote od strani ministerstva tisočkrat lažje popravijo, kakor pa napake, ki se vgnezdijo v deželni vladi. Stabilnost deželne vlade poleg labilnosti centralne vlade, to je nevarno. Tega vprašanja seveda danes ne moremo rešiti. Rešilo bi se v tem smislu, da bi se vse službe višjih uradnikov izpremenile, ko se izpremeni centralna vlada ali še bolje, da bi se te službe ne izročile poedinim osebam, ampak korporacijam, izvoljenim od avtonomnih zastopov. Tega pa ne moremo razpravljati danes. Zato opozarjam tu samo na izredno nevarnost, ki ostane v tem, ako se zmote in napake vgnezdijo v deželni vladi. Birokracija, ne toliko centralne vlade, kolikor birokracija deželnih vlad je vzrok, da avtonomija naših občin, naših deželnih zborov leži na tleh. Mi smo pa prepričani, da brez avtonomistične ideje, katero izpopolnujemo po vsi pravici z zahtevo narodne avtonomije, ne bomo mogli rešiti svojega naroda in tudi ne bomo mogli vzdržati Avstrije. Vsled tega je torej boj, ki ga bijemo proti krivicam, ki se nam gode od deželne vlade na Kranjskem, za jedno boj za ustavno in državno idejo. Mi se moramo zavedati, da moramo braniti ne samo avtoriteto uradnikov, ampak zakonodajnih zastopov in ljudstva, od katerega so izvoljeni ti zakonodajni zastopi. Ta avtoriteta je temelj ustavni ideji. Ne bojim se odkrito tukaj priznati, da se mi zdi v današnjih časih važnejše poudarjati avtoriteto tistih, ki imajo zakonodajstvo v rokah, kakor avtoriteto tistih, ki imajo dolžnost samo izvrševati zakone, katere daje ljudstvo po svojih zastopnikih. Mi se zavedamo, in to nam daje pogum, da smo zastopniki tistih, ki imajo pravico dajati zakone, in kot taki gledamo zato strogo v oči eksekutivni oblasti in kjer prestopi svoje meje in uveljavlja načela, ki ubijajo avtoriteto, bodisi že posameznih obstoječih javnopравnih organizmov, občin ali dežele bodisi organizma naroda, v tem slučaju nastopimo z vso od-

ločnostjo nasproti nji. Absolutizem je pa tihi kompanjon naše ustave. Gorko ga branijo zlasti tisti, ki pravijo, da so ustavi zvesti. Absolutizem, ta tihi kompanjon naše ustave, se pozna v vsem našem javnem delovanju. Absolutistični način, kakor postopa zlasti deželna vlada pri nas, za kar je odgovoren deželni predsednik, nam kaže, da tičimo s celim svojim bitjem v absolutizmu. Mi ga poznamo, kje se skriva, po dolgem cofu, ki mu maha po hrbtu in, dasi se skriva, vemo, da se kliče s sedanjim imenom birokratizem. Poznamo ga: narodnosti je nemške, vere nima, živi se pa od krotkosti, strahopetnosti, ali od brezmiselnosti ljudskih zastopnikov; tudi od takih, katerih životopis bi se lahko izrazil z besedami: „Er ist gewesen servil, er ist geworden sehr viel“. (Veselost na levi — Heiterkeit links.) Na naši strani ni nobenega takega. In zato imamo dovolj poguma, da stavimo daljni nujni predlog, in da mu jasno označujemo smer in stališče, iz katerega korenini. Gospodje, vsi vemo, kaj je birokratizem slovenskemu narodu po sosednih pokrajinah. To, da je bilo treba nujnega predloga v tej zbornici v deželi, koder je velikanska večina ljudstva slovenska, spričuje, da imamo birokratizem z vsem njegovim pugubnim uplivom tudi pri nas. V obrambi pravic našega naroda, v obrambi našega jezika, v obrambi ustavne ideje in v obrambi državne ideje bi moral biti vsak ljudski zastopnik every yrch a king — vsako ped kralj. V tem smislu priporočam, da se sprejme nujnost mojega predloga. Predlagal sem ga iz stvarnih razlogov, iz prepričanja, kako je potrebno, da v tem oziru izpregovori deželni zbor odločilno in rešilno besedo. Sprejmite ga! Nerad bi videl, ko bi se moglo od nekaterih gospodov reči, kakor pravijo Amerikanci: He went up like a rocket, and came down like a stick. „Dvignil se je kot raketa, padel nazaj je kot palica. (Viharno odobravanje na levi in galeriji. — Stürmischer Beifall links und auf der Galerie.)

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo o nujnosti.

Deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Prosim besede!

Deželni glavar:

Ekscelenca gospod deželni predsednik ima besedo.

Deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Jaz se ne bodem spuščal v nadrobnosti govora prečastitega gospoda predgovornika. Konstatovati hočem le to, da jaz nisem imel toliko časa, da bi pregledal vse govore v zadnjih 10, ali 12 letih in vsako besedo štel, koliko besed sem govoril v slovenskem jeziku in koliko v nemškem, le to hočem konstatovati, da sem na vsako interpelacijo odgovarjal v onem jeziku, v katerem je ista bila vložena, to omeniti je častiti gospod predgovornik pozabil. Razvidno je to iz stenografičnih zapisnikov.

Popravljam moram potem še to, da sem jaz v zadnji ali predzadnji seji se izjavil takole, da vsak človek ima pravico vložiti pri deželnem odboru svoje vloge ali prošnje v nemškem ali slovenskem jeziku. Jaz se dobro spominjam, da sem rekel: Deželni odbor je urad in v tej lastnosti je on po naših postavah zavezan sprejemati dopise v nemškem in tudi slovenskem jeziku, kakor tudi deželna vlada ima isto dolžnost sprejemati in reševati dopise, vloge, prošnje, rekurze itd. v onem jeziku, v katerem so se iste vložile. Po tem načelu postopa deželna vlada in je po naših zakonih tudi deželni odbor se ravnati zavezan.

Reklo se je dalje, da deželna vlada ni zasebna ali privatna oseba in da jej ne gre tista pravica, katero imajo privatne osebe. To je res, zasebna ali privatna oseba deželna vlada ni, ampak tudi deželni odbor ni zasebna oseba ali privatna oseba. Tudi deželni odbor je urad in po naših zakonih sta obadva jezika, nemški jezik in slovenski jezik enako opravičena v tej deželi, enakopravna v deželi, pa tudi enakopravna v tej zbornici. Kam pa pridemo, častita gospoda, ako, če jaz govorim nemški, eden ali drug častitih gospodov poslancev zahteva, jaz moram slovenski govoriti in v tistem hipu ima pravico eden ali drug častitih gospodov poslancev iz te (desne — rechten) strani vstati in zahtevati, da mora deželni predsednik v nemškem jeziku govoriti. Častita gospoda, tako ne gre, mi pridemo potem na ono stališče, katero imajo v drugih deželnih zborih, ali katero so vsaj imeli — ne vem, ali še danes na primer na Tirolskem. Tam se je vsaka beseda, katero je eden poslancev ali zastopnik vlade izrekel, vsaka beseda se je raztolmačila v drugem deželnem jeziku. Da je to pospeševanje obravnav, no jaz mislim, častita gospoda, tega ne bodejte potrdili. To je le zavlačevanje vsake obravnave, kadar smo na tem stališču. Vi pa, častiti gospodje, hočete se postaviti na stališče večine. Večina ima gotovo gotove pravice (klici na levi: — Rufe links: „Enakopravnost!“), ja, ja, pa ako smo na stališču večine, potem je pa konec vseh državnih temeljnih zakonov. Potem pa bi bilo treba, da se v celi Avstriji ne ozira na vse jezike, ampak le na jezik onega naroda, ki ima največje število prebivalcev. To je stališče, katero popolnoma se ne strinja z našim zakonom in se tudi ne strinja z enakopravnostjo narodov. Potem pa ima le en narod besedo, drugi narodi pa ne. Jaz mislim, da to ni utemeljeno v naših zakonih in konstatujem le to, kar sem že poprej povdarjal, v zadnji ali predzadnji seji, da v tej visoki zbornici ima vsakdo, ki se udeležuje obravnave, pravico, posluževati se onega jezika, katerega rabiiti hoče v tem ali onem trenotku, in isto pravico ima tudi zastopnik vlade, in dokler naše postave niso spremenjene, mislim, da je moje stališče popolnoma opravičeno.

Jaz bi tudi rad pokazal na stenografične zapise dne današnjega ali sedanjega zasedanja in preteklih zasedanj, potem pa bodejte lahko razvideli, da jaz sem večkrat in večkrat slovenski govoril, in danes tudi sem pri vsaki priliki slovenski govoril, pri zadnji seji sem pa nemški govoril. Jaz mislim, s tem sem pa dokazal, da preziranje Vašega jezika, slovenskega

jezika, slovenščine meni ne zamorete predbacivati, posebno pa iz tega stališča ne, da sem v vseh 12 letih, v katerih imam čast zastopati vlado v tej visoki zbornici, na vsako interpelacijo, katera se je vložila v slovenskem jeziku, odgovarjal tudi v slovenskem jeziku, ker smatram, da je odgovarjati na posebna vprašanja enega ali več gospodov poslancev v tistem jeziku, kakor so bila vprašanja stavljenjena. Tisto pravico priznam in po tem načelu se bom vsikdar ravnal, da na interpelacije v slovenskem ali nemškem jeziku odgovarjam v onem jeziku, v katerem se je ta interpelacija vložila.

To je stališče, katero, jaz mislim, zamorem zavzemati v zmyslu obstoječih zakonov. Kar se tiče bodočnosti, ako se zakoni spremene, no potem pa bo tudi deželna vlada v tem oziru postopala, kakor to zahtevajo zakoni. Ako se zakon tako spremeni — in jaz moram izrekati svoje mnenje, da je za to potreben deželni zakon, ako se drugi del tega predloga sprejme, ako naj se to načelo uveljavi — potem bo tudi deželna vlada po tem zakonu postopala in jaz bodem prvi, ki bo skrbel, da se bo zakon v vsakem slučaju izpolnil.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Krek ima besedo.

Poslanec dr. Krek:

Na besede gospoda deželnega predsednika odgovarjam tako-le:

Prvi predlog, proti kateremu se deželni predsednik obrača v svojih izvajanjih se glasi (bere — liest):

„Deželni zbor izreka svoje obžalovanje, da deželni predsednik kot zastopnik deželne vlade govori v deželni zbornici domala brez izjeme v nemškem jeziku.“

Jaz nisem rekel, da deželni predsednik ne govori nikdar slovenski; jaz sem celo, ko sem navajal številke, povedal, da je na interpelacije odgovarjal slovenski in sem tudi natančno povedal, kolikokrat. Nikakor pa ne morem sprejeti njegovih misli, da bi tendenca našega predloga bila naperjena proti enakopravnosti. Nasprotno mi ravno zastopamo enakopravnost vseh narodov in jezikov v Avstriji (klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“) in ravno iz tega stališča protestiramo proti postopanju deželnega predsednika. To smo opravičeni, ker je njegovo imenovanje čin odgovornega ministra, tistega ki je imenovalni akt podpisal, oziroma, ki je sedaj na njegovem mestu. Postopanje deželnega predsednika priča, da se ne spoštuje enakopravnost, in da je pri nas nemščina na prvem mestu. Kadarkoli pride deželna vlada po svojem zastopniku v zbornico, se hoče uveljaviti nemški jezik in proti temu protestiramo. Enakopravnost je pa to, kar mi zahtevamo. Zato sem v svojih izvajanjih že povdarjal, da je dolžnost deželnega odbora, da nemške vloge nemških deželanov, ki so opravičeni zahtevati, da dobijo rešitev v jeziku, kate-

rega razumejo, in nečejo z nemščino le demonstrirati, tudi nemški rešuje. Ali to pa ne velja glede nemških dopisov deželne vlade na deželni odbor. Tudi sklepna misel gospoda deželnega predsednika, da bi bilo treba deželnega zakona za sprejetje druge točke predloga, se mi zdi napačna. Navajal sem že prej § 6. navodila za poslovanje deželnega odbora. Tu se ne gre za nič drugega, kakor za naročilo, ki ga deželni zbor daje deželnemu odboru. Ali se zaradi tega hoče vlada takoj udati ali ne, to je njena stvar. Mislim pa, da bo, če se enkrat to sklene, deželni odbor dovolj moža, da bo izvojeval, da se bo to tudi izvrševalo. (Živahno odobravanje in živjoklici na levi in na galeriji. — Lebhafter Beifall und „Zivijo“-Rufe links und auf der Galerie).

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne bomo glasovali o nujnosti.

Poslanec dr. Schweitzer:

Prosim besede glede glasovanja:

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schweitzer se je oglasil k besedi k glasovanju.

Poslanec dr. Schweitzer:

Predlagam, da se imensko glasuje o predlogu gospoda poslanca dr. Kreka.

Deželni glavar:

Glasovati je torej po imenih in jaz prosim gospode poslance, da izvolijo oddati svoje glasove po vrsti, kakor bodo sklicana njih imena.

Gospodje poslanci, ki so za nujnost predloga, izvolijo glasovati z „da“ in gospodje poslanci, ki so proti nujnosti, izvolijo glasovati z „ne“.

Prosim gospoda zapisnikarja, prečitati imena gospodov poslancev!

Tajnik Uršič

(bere — liest):

Herr Apfalterer Freiherr von Apfalterern!

„Nein!“

Gospod Arko Franc!

„Da!“

(Burno odobravanje, ploskanje in živjoklici na na galeriji. — Stürmischer Beifall, Händeklatschen und „Zivijo“-Rufe links und auf der Galerie.)

Gospod Arko Mihael!

„Da!“

Herr Graf Barbo!

„Nein!“

Gospod Božič!

„Da!“

(Ponovljeno ploskanje in živijoklici na levi in na galeriji. — Erneutes Händeklatschen und „Živijo“-Rufe links und auf der Galerie.)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim, da se gospodje poslušalci na galeriji vzdrže vsakega odobravanja!

Tajnik Uršič

nadaljuje — fortfahrend):

Gospod Demšar!

„Da!“

Gospod Drobnič!

„Da!“

Gospod Dular!

„Da!“

Gospod dr. Ferjančič!

„Da!“

Gospod Grasselli!

„Da!“

Gospod Hribar!

„Da!“

Gospod Jaklič!

„Da!“

Gospod knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič!
(Odsoten. — Abwesend.)

Gospod Košak!

„Da!“

Gospod dr. Krek!

„Da!“

Herr Langer Ritter von Podgoro!

„Nein!“

Herr Freiherr von Liechtenberg!

„Nein!“

Herr Luckmann!

„Nein!“

Gospod dr. Majaron!

„Da!“

Gospod Mejač!

„Da!“

Gospod Pakiž!

„Da!“

Gospod Pfeifer!

„Da!“

Gospod Pirc!

„Da!“

Gospod Pogačnik!

„Da!“

Gospod Povše!

„Da!“

Herr Freiherr von Rechbach!

„Nein!“

Herr Dr. Schaffer!

„Nein!“

Herr Dr. Ritter von Schoeppel!

„Nein!“

Exzellenz Herr Freiherr von Schwegel!

„Nein!“

Gospod dr. Schweitzer!

„Da!“

Gospod Supančič!

„Da!“

Gospod dr. Šusteršič!

„Da!“

Gospod dr. Tavčar!

„Da!“

Herr Ulm!

„Nein!“

Herr Freiherr von Wurzbach!

„Nein!“

Gospod dr. Žitnik!

„Da!“

Deželni glavar:

Torej je nujnost sprejeta.

Prosim, kateremu odseku predlaga gospod poslanec dr. Krek, da se izroči njegov predlog?

Poslanec dr. Krek:

Prosim, da se predlog izroči posebnemu odseku, ki se ima danes voliti na podlagi sprejetega predloga gospoda poslanca dr. Šusteršiča.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Krek v formalnem oziru predlaga, da se njegov predlog odkaže posebnemu odseku, kateremu se je izročil predlog gospoda dr. Šusteršiča glede korrespondenčnega urada in kateri se ima izvoliti danes koncem seje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto. (Poslanec dr. Šusteršič poprime knjigo, vdarja ob mizo ter kliče: „Abzug Hein!“ Frenetično odobravanje, ploskanje in burni klici na levi in na galerijah; — Abgeordneter Dr. Šusteršič ein Buch ergreifend und damit auf den Tisch einschlagend: „Abzug Hein!“ Frenetischer Beifall, Händeklatschen und stürmische Rufe links und auf den Galerien: „Abzug Hein!“ „Ven ž njim!“ „Pereat Hein!“ — Deželni glavar neprestano zvoni. — Landeshauptmann schwingt unausgesetzt mit der Glocke. — Hrup narašča, klici se nadaljujejo. — Der Tumult wächst, die Rufe dauern fort.)

Deželni glavar:

Prekinem sejo!

(Zapusti sedež in se poda pred dr. Šusteršiča — njega in somišljenike mirit — Verläßt den Vorsitz

und begibt sich vor Dr. Šusteršič, denselben und dessen Gesinnungsgenossen begütigend.

(Po prestanku, med katerim so se hrup in klici „Abzug Hein!“ „Pereat Hein!“, „Ven ž njim!“ vedno silneje nadaljevali. — Nach einer Pause, während

welcher der Tumult und die Rufe: „Abzug Hein!“ „Pereat Hein!“ „Ven ž njim!“ immer tosender wurden.)

Deželni glavar:

Zaključim sejo!

Konec seje ob 1. uri 45 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um 1 Uhr 45 Minuten Nachmittag.